

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE A ANDRAGOGIKY

Bakalárska práca

MARTIN HOLEČKA

Olomouc 2010

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE A ANDRAGOGIKY

SOCIÁLNE ASPEKTY TRESTNEJ ČINNOSTI MLÁDEŽE
SOCIAL ASPECT'S CRIMINAL ACTIVITY THE YOUNG

Bakalárska diplomová práca

MARTIN HOLEČKA

Vedúca bakalárskej práce: PhDr. Darina Matuščinová

Olomouc 2010

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som predloženú bakalársku prácu spracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Nitre, 10.03.2010

.....
podpis autora práce

Pod'akovanie

Chcel by som poďakovať všetkým, ktorí mi akýmkoľvek spôsobom pomohli pri spracovaní tejto bakalárskej práce. Moje poďakovanie patrí predovšetkým PhDr. Darine Matuščinovej, za vedenie a ostatným pracovníkom oboru Sociálna práca za cenné pripomienky pri záverečnom spracovaní práce. Osobitné poďakovanie patrí mojej priateľke, mojim rodičom a mojim najbližším, bez ich podpory a pomoci by som to určite nezvládol.

Abstrakt

V práci sme predstavili najčastejšie formy delikvencie a kriminality mládeže. Opísali sme skutočnosti, ktoré najčastejšie vedú mládež k páchaniu trestných činov. Hľadali sme nástroje k zefektívneniu riešenia problematiky kriminality mládeže a jej prevencie. V práci sme konkretizovali prácu Policajného zboru s mládežou. Konkrétne ide o projekt „Správaj sa normálne“. V prieskume sme chceli zmapovať najčastejšie dôvody žiakov, ktorí čelia záškoláctvu, fajčia, užívajú alkohol, prípadne požívajú iné návykové látky, páchajú trestnú činnosť. Chceli sme zistiť, čo by mládež zaujalo viac, prípadne rovnako na to, aby sme momentálne stúpajúce čísla štatistík delikvencie mládeže pozastavili alebo znížili. Zisťovali sme tiež postrehy na projekt „Správaj sa normálne“, kde sme chceli zistiť, účinnosť a veľkosť významnosti opakovania a realizovania takýchto a podobných projektov pre mládež.

Kľúčové slová: kriminalita mládeže, prevencia kriminality, delikvencia mládeže, sociálna politika štátu, závislosti, vývinové osobitosti.

Abstract

This work presents the most frequent forms of juvenile delinquency and criminality. We have described the facts which lead the youth to committing criminal offences most frequently. We have searched some devices to solve the issues of juvenile criminality and its prevention in a more effective way. In this work we have specified the work of police corps with the youth. Namely, it refers to the project “Behave normally”. In the survey we strived to map the most frequent reasons of the students who face truancy, who smoke, drink alcohol or use other addictive substances and who commit criminal activity. We strived to find out what would be the youth more attracted to or possibly on the same level so that we will be able to eliminate or decrease the currently ascending statistical numbers of juvenile delinquency. We have also found out remarks concerning the project “Behave normally”, in which we wanted to find out efficiency and intensity of repetition significance and implementation of such and similar projects for the youth.

Key words: juvenile criminality, prevention of criminality, juvenile delinquency, state social policy, addictions, development peculiarities.

OBSAH

1 Teoretické východiská sociálnej práce	12
1.1 Sociálna práca v praxi	12
2 Formovanie osobnosti dieťaťa	14
2.1 Vývinové osobitosti detí v jednotlivých obdobiach	14
3 Vzťah školy a rodiny	18
3.1 Mikroprostredie	19
3.2 Makroprostredie	19
3.3 Mezoprostredie	20
4 Delikvencia a prevencia maloletých	21
4.1 Druhy delikvencie mládeže	21
4.2 Kriminalita	23
5 Závislosti	24
5.1 Drogová závislosť	24
5.2 Toxikománia	24
5.3 Gamlerstvo	25
5.4 Závislosť od alkoholu	25
6 Prevencia	27
6.1 Prevencia kriminality	27
6.2 Sociálna prevencia	29
6.3 Formy sociálnej prevencie	30
6.4 Účastníci sociálnej prevencie	30
6.5 Stratégie a prístupy v sociálnej prevencii	30
7 Policajné ochraňovanie komunity	32
7.1 Činnosť Policajného zboru v Nitre	32
8 Projekt „Správaj sa normálne“	34
9 Výskum	39

Záver	60
Použitá literatúra	63
Prílohy	65

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

Graf 1	Pohlavie respondentov
Graf 2	Vek respondentov
Graf 3	Vyhodnotenie otázky 1
Graf 4	Vyhodnotenie otázky 2
Graf 5	Vyhodnotenie otázky 3
Graf 6	Vyhodnotenie otázky 4
Graf 7	Vyhodnotenie otázky 5
Graf 8	Vyhodnotenie otázky 6
Graf 9	Vyhodnotenie otázky 7
Graf 10	Vyhodnotenie otázky 8
Graf 11	Vyhodnotenie otázky 9
Graf 12	Vyhodnotenie otázky 10
Graf 13	Vyhodnotenie otázky 11
Graf 14	Vyhodnotenie otázky 12
Tabuľka 1	Pohlavie respondentov
Tabuľka 2	Vek respondentov
Tabuľka 3	Vyhodnotenie otázky 1
Tabuľka 4	Vyhodnotenie otázky 2
Tabuľka 5	Vyhodnotenie otázky 3

Tabuľka 6	Vyhodnotenie otázky 4
Tabuľka 7	Vyhodnotenie otázky 5
Tabuľka 8	Vyhodnotenie otázky 6
Tabuľka 9	Vyhodnotenie otázky 7
Tabuľka 10	Vyhodnotenie otázky 8
Tabuľka 11	Vyhodnotenie otázky 9
Tabuľka 12	Vyhodnotenie otázky 10
Tabuľka 13	Vyhodnotenie otázky 11
Tabuľka 14	Vyhodnotenie otázky 12

Úvod

„Múdry vládca má kriminalite predchádzať, aby nemusel naprávať škody, ktoré spôsobila.“ (CH.L. Montesquieu).

Stále však prevláda názor, že starostlivosť o mládež nemôže byť jednorazovou, kampaňovitou záležitosťou, ale musí byť trvalou a jednou z najvýznamnejších súčastí sociálnej politiky štátu.

Výchova mládeže, predovšetkým detí a príprava mládeže na život patrí medzi základné úlohy politického, sociálneho a kultúrneho rozvoja každej vyspelej spoločnosti. Každá spoločnosť má normy určujúce žiaduce chovanie ľudí. Je to rozsiahly súbor písaných i nepísaných pravidiel a zvyklostí. K normám, na ktorých najviac záleží, sú priradované sankcie uplatňované pri prekročení všeobecne známej miery. Je všeobecne známe, že kriminalita mládeže má v našej krajine stúpajúcu tendenciu. 21.storočie prinieslo mnoho prevratných zmien v postavení dieťaťa v spoločnosti a v chápaní jeho potrieb, požiadaviek a práv a tiež v ich uplatňovaní. Súčasne však so sebou prinieslo mnoho nástrah a zloby, a to nie len chudobnejších krajinách a často aj v miestach najväčšieho blahobytu. Základnou sociálnou jednotkou, v ktorej dieťa vyrastá a v ktorej uspokojuje svoje základné potreby, kde trávi svoj voľný čas a prežíva svoje osobné pocity predstavy o živote je rodina. Rodina sa má preto zúčastňovať na morálnoprávnej výchove detí a mládeže v oveľa väčšej miere ako iné výchovnovzdelávacie subjekty. Práve v rodine dieťa získava rozličné podnety, skúsenosti, rady, učí sa spolupráci, sociálno-právneho správaniu i základným formám vystupovania, utvárajú sa jeho základné morálno-právne predstavy a presvedčenia a práve tieto sa neskôr premietajú do morálno-právnych skutkov. Od rodiny sa teda očakáva, že bude v deťoch pestovať úctu k zákonom a bude ich upozorňovať nielen na to, čo je v rozpore s pravidlami morálky, ale aj na to, aké správanie je dokonca v rozpore so zákonom. Žiaľ v niektorých prípadoch sa práve jedná o „zdravú“ rodinu so silným zázemím, s dôkladnou výchovou a prípravou do života, kde dieťa zlyhá. Je to skôr z dôsledku zlého výberu spoločnosti, alebo partie, nesprávnych záujmov a podobne. Tu sa práve črtá otázka, ako sa vyhnúť týmto nesprávnym krokom našej mládeže, respektíve, ako správne vytýčiť a docieľiť kráčajúce po ceste zákonnej, morálne spoločnosťou uznanej a predovšetkým beztrestnej? Problémom je práve to, že sa nedá nalinkovať cesta nažívania mládeže. Keby sme tieto činnosti vedeli ovplyvňovať, mohli by sme sa hrdiť ukazovateľmi beztrestnosti mládeže. Vieme však zväčša ovplyvniť

správanie a konanie našich detí a tak docieľiť, aby sa čo v najmenšej miere zúčastňovali na delikvencii, a to prostredníctvom prevencie. Dôležité je vedieť, že veľký úspech sa skladá z malých častí, a práve preto je rodina ako malá časť skladačky veľkej spoločnosti veľmi dôležitou súčasťou a podporou tejto problematiky. Musíme si uvedomiť, že bez základov, ktoré dostáva každé dieťa pri svojej rannej výchove od rodičov, prípadne náhradných rodičov, vychovávateľov, nie je možné pokračovať a pripravovať sa na životné prekážky a úspešne ich zvládať. Ak jedinec vyrastá v neúplnej rodinne alebo sa mu nedostáva výchovy, je väčší predpoklad, že príde do styku s trestnou činnosťou. A práve proti tomuto javu chceme bojovať.

Cieľom tejto bakalárskej práce je teoreticky spracovať problematiku trestnej činnosti mládeže a jej aspekty a na základe výskumu vymedziť najefektívnejšie formy boja proti delikvencii mladej generácie.

V tejto práci chceme poukázať na faktory ovplyvňujúce výchovu mládeže, ich konanie. Vysvetlíme základné pojmy a spojitosti psycho-sociálneho vývoja dieťaťa. Priblížime vývinové etapy jedinca a podnety ovplyvňujúce vývin jedinca, vplyvy na jeho psychiku. V práci sa venujeme problematike maloletých, priblížime nežiaduce spoločenské javy, konkrétne vandalizmus, záškoláctvo, kriminalitu, užívanie drog, agresivitu a konflikty mládeže s políciou. Venujeme sa jednotlivým úrovniam sociálneho prostredia, ktoré je zdrojom formovania každého jedinca. Priblížili sme problematiku delikvencie a prevencie maloletých. Pozornosť venujeme predovšetkým jednotlivým druhom delikvencie maloletých.

Poslednú kapitolu teoretickej časti tvorí opis projektu „Správaj sa normálne“. V súčinnosti s policajným zborom v Nitre sme vypracovali a rozdali dotazníky, ktoré vyplňali žiaci jednotlivých oslovených základných škôl. Na základe získaných údajov z vyplnených dotazníkov sme získali potrebné údaje pre určenie najvhodnejšej a najúčinnnejšej foriem boja proti delikvencii maloletých.

1 Teoretické východiská sociálnej práce

Klasifikácia vedného odboru žiada vychádzať z objektívnych cieľov, z ktorých určujeme základný obsah činností a spoločenských funkcií. Je potrebné určiť vlastný predmet a metódy, ktoré zabezpečujú postup k dosiahnutiu cieľa. Profesionálny rozmer je nevyhnutným predpokladom dynamického rozvoja sociálnej práce ako vedného odboru. Treba si uvedomiť, že sociálna práca je multidisciplinárnym odborom, ktorý je zaradený do sústavy pedagogických vied. Súčasne základným kritériom je, či sociálna práca má schopnosť programovo postupovať, rozvíjať svoju teoretickú základňu a aplikovať teóriu v multidimenzionálnej spoločenskej praxi. V sociálnej práci ide o akceptovanie, tvorivé využívanie a špecifikáciu poznatkov z množstva vedných disciplín do konkrétnych sociálnych činností. Súčasne ide o teoretické obohatenie podnetov z iných vedných odborov, ich špecifickú syntetizáciu z aspektu sociálnej politiky a diferencovaných oblastí sociálnej práce. Dôkazom je enormné množstvo náhľadov, prístupov, postupov a interpretácií sociálnej práce počas jej viac ako storočnej existencie. Významný vplyv mali špecifické podmienky, za ktorých sa sociálna práca začala formovať. Na Slovensku to bol rozporný a prerušený proces, ktorý na začiatku bol ovplyvnený „uhorským“ sociálnym zákonodarstvom, rozvinutou sociálnou politikou a prácou v čase prvej republiky a Slovenského štátu, zásadnou zmenou ponímania až absenciou po roku 1948 a súčasného obnovenia sociálnej práce ako výučbovej a vednej disciplíny v 90. rokoch, ktoré rešpektujú a nadväzujú na európsky a svetový kontext. Sociálna práca je charakterizovaná interdisciplinárnym prístupom k regulovaniu a riadeniu sociálnej problematiky. Rešpektuje a využíva poznatky pedagogiky, sociológie, psychológie, ekonomické, právne, medicínske, ekologické a ďalšie odbory. Ako vyplýva z obsahu sociálnej práce, predmetom sa stáva človek, skupina, komunita, spoločenstvo v jeho širokej ľudskej dimenzii, objektivizovaní života človeka v najširších spoločenských podmienkach ako sociálneho fenoménu. (Strieženec 2001, 11-42)

1.1 Sociálna práca v praxi

Ciele sociálnej práce vychádzajú zo súladu s funkciami a cieľmi spoločnosti, v ktorej konkrétny klient, skupina či komunita žije. Sociálna práca je neoddeliteľnou súčasťou komplexnej sociálnej starostlivosti v zhode s existujúcou legislatívou. Motivácia,

stimulácia a sankčné opatrenia smerujú k takým zmenám v správaní a postojoch klienta, ktoré maximálne rešpektujú záujmy klientov a rozvojové záujmy spoločnosti. Účinnosť sociálnej práce sa prejavuje a sleduje v komplexnom rozvoji sociálnej a celospoločenskej sféry, v ekonomickej rovnováhe, vo zvyšovaní životnej a kultúrnej úrovne občanov, v zlepšovaní medziľudských vzťahov. Vychádzajúc z toho sociálnu prácu chápeme ako konkrétnu prácu sociálneho pracovníka i jednotlivých sociálnych inštitúcií a zariadení na realizácii sociálnej politiky na jednotlivých úrovniach a v rôznych oblastiach života ľudí a spoločnosti vo vzťahu ku klientom v rôznom časovom horizonte. Objektom sociálnej práce je konkrétny človek, praktická činnosť ľudí je v priereze celého života človeka, v zákonnej regulácii, v pomoci a uľahčovaní hľadania a nachádzania miesta v živote. Sociálna práca pokrýva jedinca, skupinu, komunitu a celú spoločnosť. (Strieženec 2001, 11-42)

2 Formovanie osobnosti dieťaťa

Problémové spoločenské obdobia a osobitne revolučné udalosti prinášajú so sebou popri pozitívnych zmenách aj narastanie sociálnopatologických javov. To bolo typické po roku 1989 aj pre našu spoločnosť. Prudko sa zvýšila kriminalita, veľké rozmery naberá organizovaný zločin, rastie toxikománia, rôzne formy sociálneho parazitizmu, nezamestnanosť, bezdomovstvo a iné javy, ktoré sme predtým ani nepoznali. Alarmujúca je najmä skutočnosť, že stúpila nielen kriminalita dospelých, ale aj delikvencia mladistvých a maloletých detí. Podľa dostupných štatistík podiel mládeže na objasnenej kriminalite sa dlhodobo pohybuje nad 20 %. Možno to dať do súvislosti najmä so spoločenskými transformačnými zmenami a ich negatívnymi dôsledkami (uvoľnenie mravných a právnych noriem, nedokonalá legislatíva, mylné chápanie demokracie, rýchle osvojovanie si konzumného štýlu života, pokles životnej úrovne a pod.), no aj s oslabením primárnej prevencie sociálnopatologických javov zo strany primárnych výchovných činiteľov.

Medzi negatívne protispoločenské javy patrí kriminalita. V súvislosti s potláčaním kriminality je potrebné venovať zvýšenú pozornosť najmä protispoločenskej činnosti mládeže. Veľký záujem o výchovu a ochranu mládeže podnecuje stúpajúca kriminalita tejto sociálnej skupiny, osobitne páchanie trestných činov. Mladiství páchajú trestné činy proti majetku zväčša v skupinách. Najčastejšie krádeže vlámaním, krádeže motorového vozidla a vecí z automobilov. Čo je smutné, často uvádzajú, že tak konajú zo žartu, na skúšku, zo stávky, no ani tak nemožno uprieť, že páchajú trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti, trestné činy lúpeže, proti zdraviu a rasovo motivovanú kriminalitu. (Ústredný portál verejnej správy - <https://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID>)

2.1 Vývinové osobitosti detí v jednotlivých obdobiach

Každý človek prechádza celým radom jednotlivých období, ktoré ovplyvňujú jeho formovanie.

2.1.1 Prenatálny vývin

Vývin človeka sa nezačína až narodením, ale momentom oplodnenia vajíčka spermou. Obdobie vývinu od oplodnenia do pôrodu, teda vnútromaternicový vývin, ktorý trvá

9 mesiacov, výrazne ovplyvňuje formovanie jedinca. Vyvíjajú sa vyslovene ľudské znaky, medzi inými aj nervová sústava. Matkin organizmus sprostredkuje vzťah plodu s vonkajším prostredím. Teda môžeme konštatovať, že už matka vychováva svoje dieťa už v tehotenstve. Je dokázané, že isté choroby a silné duševné otrasy sú škodlivé pre vývin plodu a môžu mať nepriaznivé následky v ďalších vývinových obdobiach. (Klindová 1975, s.30)

2.1.2 Dojčenský vek

Podľa (Klindová 1975, s.30) v období od narodenia do 12. mesiaca novorodenca je najdôležitejšou charakteristikou prispôbovanie sa dieťaťa novým životným podmienkam, do ktorých po pôrode prichádza. Už novorodenec prežíva príjemné a nepríjemné city. V priebehu prvého roku sa z nich vyčleňujú isté základné city, ktoré sprevádzajú telesné pochody. Sú to teda najprv city vznikajúce v prevažnej miere v spojení s uspokojovaním základných životných potrieb dieťaťa. V dôsledku toho nepríjemné alebo príjemné organické pocity kladne alebo záporne ovplyvňujú citové stavy dieťaťa v tomto veku. Okolo 6.mesiaca môžeme pozorovať u detí výrazné prejavy strachu z nových neznámych predmetov, ľudí a situácií. Zo sociálnych citov je pre ďalší vývin dieťaťa najvýznamnejší cit bezpečnosti, istoty, ktorý nachádza v prítomnosti najbližších dospelých, predovšetkým u matky.

2.1.3 Útlý vek - batola

„V tomto období 1 až 3 roku veku dieťaťa sa psychika podstatne diferencuje, obohacuje. Prostredníctvom reči, ktorá pribúda v tomto veku, môže dieťa vyjadrovať vlastný obsah vedomia, myšlienky, city, želania. Chôdza a reč dáva vývinu dieťaťa útleho veku charakteristický ráz. Tieto funkcie sa výrazne zdokonaľujú, a vzrastajúca úroveň ovplyvňuje psychiku dieťaťa. Zasahuje do jeho pohybových funkcií, poznávacích procesov, najmä myslenia, pôsobí na citový život a vôľové schopnosti v plnej miere ovplyvňuje činnosť dieťaťa útleho veku“ (Klindová 1975, s.31).

2.1.4 Predškolský vek

Zahrňuje vek od 3.roku po vstup do školy, t.j. asi do 6.roku veku dieťaťa. Počiatčným medzníkom tohto obdobia sú začiatky formovania osobnosti dieťaťa tým, že do jeho psychiky pribudlo sebavedomie. Sebavedomie síce dieťaťa objavuje už v útlom veku, no práve v predškolskom veku sa sebavedomie formuje a rozvíja. Dôležitou skutočnosťou v tomto veku je práve, že väčšina detí vstupuje po prvýkrát do škôlky. Sebavedomie začína zasahovať do programu vývinu v inej podobe ako scelujúci činiteľ, ktorý dáva psychike dieťaťa osobitný, individuálny ráz. Obdobie predškolského veku nadobúda mimoriadny význam najmä pôsobením sebavedomia na detskú osobnosť. V ňom sa kladú základy ľudskej osobnosti, individuálneho stvárňovania psychiky. V tomto období sa intenzívne rozvíjajú všetky poznávacie procesy. Takto môže dieťa dôkladnejšie poznávať okolitú skutočnosť. Formuje sa predovšetkým vnímanie, pamäť, fantázia, myslenie a reč (Klindová 1975, s.39).

2.1.5 Mladší školský vek

Toto obdobie môžeme vymedziť od 6.roku do 10.roku veku dieťaťa. U dieťaťa nastáva rozhodujúca životná zmena – vstupuje do školy. Škola mení doterajší spôsob života dieťaťa. Škola predstavuje pre dieťa pevný a záväzný systém. Dieťa sa zoznamuje s pravidelným denným poriadkom, objavuje pojmy – presný začiatok, koniec vyučovania, vyučovacie hodiny, prestávky, rozvrh hodín, domáce úlohy atď. Dieťa v škole získava nové poznatky a vedomosti podľa presne vypracovaných osnov, nadobúdanie vedomostí sa kontroluje a hodnotí osobitným systémom noriem. Vstup dieťaťa do školy nevlýva len na jednotlivé psychické procesy dieťaťa, ale zasahuje celú jeho osobnosť. Vstupom do školy sa mení postavenie dieťaťa v spoločnosti. Dieťa sa stáva žiakom, členom verejnospoločenskej inštitúcie (Klindová 1975, s.51).

2.1.6 Stredný školský vek

Podľa (Klindová 1975, s.97) je to prípravné obdobie pred pohlavným dozretím, nazývané aj predpubertou. Prebieha približne medzi 10 až 14 rokom. V predpuberte sú deti

v 6. – 7. ročníku ZDŠ. Je to pomerne krátke vývinové obdobie, charakterizované tým, že sa tu naznačujú zmeny, ktoré sa výrazne prejavujú až v puberte.

2.1.7 Starší školský vek

Obdobie medzi 12. – 14. a 15. – 17. rokom, nazýva sa obdobím puberty. V duševnom vývine je charakteristická citová labilita a podráždenosť. Pozoruhodne sa rozvíja abstraktné myslenie a logická pamäť. Pubescenti sa čoraz väčšími odpútavajú z úzkeho rodinného kruhu. Známe úsilie o nezávislosť je v puberte výsledkom vzrastajúceho sebavedomia a túžob po sebauplatnení. Typickým prejavom týchto tendencií je vzdor. Dieťať už nie je ochotné plniť príkazy dospelých. Aktívnou zložkou úsilia o nezávislosť je javiť sa dospelým, prejavuje sa úsilie samostatne sa rozhodovať (Grác 2001, s.107).

2.1.8 Obdobie mladíka a devy

Začína približne medzi 15. – 16. rokom a končí sa dosiahnutím dospelosti (18 rokov). Jedinec si v tomto období utvára svetonázor, stavia si životné ciele, pripravuje sa na budúce povolanie. K výchovnému usmerňovaniu zo strany dospelých pristupuje aj snaha adolescentov po sebazdokonaľovaní prostredníctvom seba výchovy. Adolescent zaujíma už vážnejší a zodpovednejší vzťah k vlastnej osobe. Snaží sa o seba poznanie na základe hodnotenia svojho konania v rôznych situáciách. Takto poznáva svoje kladné aj záporné vlastnosti.

„Človek prichádza na svet ako biologická bytosť. Ako spoločenská bytosť sa časom vyvíja, formuje, stáva sa človekom v psychologickom zmysle. To prebieha v procese tzv. socializácie, postupným osvojením si ľudských psychických vlastností, vstávaním do spoločenských podmienok života, orientáciou v danom sociokultúrnom prostredí, osvojením si primeraného účelového správania, žiaducej stupnice hodnôt a mravných noriem. S tým súvisí i vývin sebakontroly a vôľovej regulácie správania, prechod od prirodzeného detského egoizmu k základom prosociálneho správania. To je proces tzv. prvotnej, primárnej socializácie, ktorá sa odohráva predovšetkým v rodine, v malých spoločenských skupinách, v školskej triede, záujmových skupinách, športových družstvách, až po širšie spoločenské vzťahy“ (Grác 2001, s.111).

3 Vzťah školy a rodiny

Škola je dnes no všetkých demokratických krajinách koncipovaná ako otvorená inštitúcia, ktorá chce spolupracovať s rodičmi a miestnou komunitou. U nás sú vzťahy medzi školou a rodinou na úrovni, kedy sa pri dobrom fungovaní môže predchádzať akýmkoľvek problémom detí, či úspešne riešiť, dodnes zaznamenanú tradičnú bariéru.

Časté uvoľňovanie rodinných väzieb v nefunkčných rodinách a celkové oslabovanie sociálnych väzieb mladých ľudí v postindustriálnej spoločnosti vedie k tomu že si niektoré vrstovnicke skupiny mládeže vytvárajú svoje vlastné, na prvý pohľad nezávislé ideológie, ktoré môžu byť živou pôdou delikventného správania. Iné skupiny ich potom iba kopírujú. Vznikajú tak postupne celé siete podobne zameraných skupín, ktoré presahujú i hranice štátu. Zo skupiny sa môže stať hnutie, ktoré sa môže premenovať, silnieť, slabnúť a môže zaniknúť. Svoju príslušnosť k určitej skupine, prípadne k ideológii určitého hnutia mládež demonštruje spôsobom úpravy zovňajšku (účesom, odevom, druhom topánok, doplnkami), zvláštnym jazykom, uctievaním určitých symbolov i druhom preferovanej hudby, hudobnej skupiny alebo speváka.

„Istá časť mladých ľudí má k dobrému spoločenskému uplatneniu horší prístup ako iná časť mladých ľudí. Hendikepom sú zaťažené deti narodené málo kvalifikovaným rodičom, deti, o ktoré rodičia málo dbali, deti žijúce na preľudnených perifériách veľkomiest, deti dochádzajúce iba nepravidelne do nie príliš dobrých škôl“ (Matoušek 1998, s.86).

Dôsledkom neprimeraného sociálneho prostredia, v ktorom dieťa vyrastá alebo sa pohybuje je zlý vplyv na jeho správanie. Sociálne prostredie je zdrojom formovania človeka. Človek je však iba v takej miere produktom prostredia, v akej si osvojuje prvky a obsah tohto prostredia, a to v závislosti od miesta, ktoré zaujíma v systéme spoločenských vzťahov, vo svojej sociálnej činnosti a v závislosti od svojej sociálnej aktivity. Predpokladom toho, aby sa jednotlivец stal osobnosťou, je jeho zaradovanie do spoločenských vzťahov a podmienok.

„Aj v systéme sociálneho prostredia môžeme z hľadiska školy a žiaka členiť prostredia na širšie makroprostredie, na užšie mezoprostredie a na bezprostredne obklopujúce mikroprostredie“ (Špánik M. 1994).

3.1 Mikroprostredie

Súčasťou sociálneho mikroprostredia sú rodina, formálne a neformálne skupiny, do ktorých dieťa patrí. Najdôležitejším článkom tohto prostredia je rodina. Rodinné prostredie je prvým a najdôležitejším citovým formovateľom dieťaťa. Dnešná rodina je rodinou partnerskou, vyznačuje sa mimo iného aj tým, že obaja rodičia sú zamestnaní, a tým, že sa takmer vytratila hospodárska závislosť jedného partnera na partnerovi druhom, že funkcia hlavy rodiny stratila svoje hlavné opodstatnenie. Výchova v rodine má svoju stránku kvantitatívnu, ale má aj svoju stránku kvalitatívnu. Aj sa keď obe stránky prepájajú, záleží na tom, aký je vzťah rodičov k dieťaťu, ako rodičia chápu svoju rodičovskú zodpovednosť a či sú vybavení aspoň najzákladnejšími psychologickými a pedagogickými znalosťami a schopnosťami. Zmenil sa nielen charakter rodiny, zmenili sa radikálne aj potreby ľudí. Potreby a nároky človeka, starého i mladého, nie sú dané jedenkrát navždy, ale menia sa dobou. A keďže sa mení celý život spoločnosti, musia sa meniť aj formy výchovy detí v rodine (Špánik M. 1994).

3.2 Makroprostredie

Do tejto oblasti je potrebné zaradiť celospoločenské činitele, spoločenské vzťahy, vplyvy súvisiace so spoločenskou formáciou a spoločenskou štruktúrou. Zaraďujeme sem aj konkrétne historické a aktuálne podmienky a vplyvy štátnej, národnej a triednej príslušnosti, všetky, ktoré majú širší spoločenský význam.

Jednou z najčastejších príčin vzniku delikvencie je anonymita života vo veľkomeste. Lahostajnosť a nevšímavosť ľudí voči všetkému, čo sa týka ostatných je častým atribútom dnešnej spoločnosti. Predovšetkým vo veľkých mestách, kde je väčšia koncentrácia a migrácia obyvateľstva, existuje značná anonymita. A práve tak vzniká priestor pri nízku sociálnu kontrolu (Špánik M. 1994).

3.3 Mezoprostredie

Medzi mikroprostredím a makroprostredím sa utvára sociálne mezoprostredie. Možno sem zaradiť regionálne a lokálne prostredie, príslušné priemyselné a konkrétne spoločenské a kultúrne inštitúcie pôsobiace v príslušnom prostredí. Zaraďujeme sem aj masovokomunikačné prostredie konkrétneho individua. Do mezoprostredia detí a mládeže patrí najmä školské a mimoškolské prostredie, vplyvy partií a masovokomunikačné prostredie, ktoré vplyvajú na utváranie a formovanie postojov a hodnotového systému osobnosti maloletého. Mimoškolské prostredie má vytvárať priestor pre voľný čas, slobodnú činnosť a rozvoj človeka. Poskytuje mu možnosť oddychu, regeneráciu síl, uspokojovanie potrieb, pre zábavu. Vzhľadom k tomu, že mnoho rodičov nemôže poskytnúť svojim deťom finančne náročné voľno-časové aktivity, zostáva veľa detí po skončení vyučovania na ulici, bez možnosti zmysluplného trávenia voľného času. Vysoká miera pracovnej zaťaženia rodičov aj rodín s cieľom zabezpečiť určitý sociálny status rodiny sa odzrkadľuje v tom, že maloletí týchto rodín sú nekontrolovaní vo väčšine svojho voľného času. Táto mládež sa dostáva do kriminogénneho prostredia, kde je vyššia pravdepodobnosť, že sa stanú obeťou akéhokoľvek trestného činu, alebo sa do trestnej činnosti sami zapoja. Častý problém delikvencie mládeže spôsobuje vplyv partií. Vplyv partií a kamarátov prevažujú vtedy, keď maloletý nemá v rodine zázemie, rodina ho neoslovuje a nedostáva sa mu citového súžitia (Špánik M. 1994).

4 Delikvencia a prevencia maloletých

Cieľom právnych noriem je chrániť záujmy spoločnosti i jednotlivca. Trestné právo presne vymedzuje, ktoré správanie a za akých okolností sa môže hodnotiť ako trestný čin a za ich porušenie stanovuje sankcie. Z hľadiska trestného práva je hranica trestnej zodpovednosti fixne stanovená dovŕšením 15.roku. Hlavným cieľom trestu je ochrana spoločnosti pred páchatelmi trestných činov, kde prostriedkami k tomu sú: zabránenie páchatelovi v ďalšom páchaní trestnej činnosti, výchova páchatel'a a výchovné pôsobenie na ostatných členov spoločnosti.

Delikvencia je širší pojem. Zahrňuje trestné činy, ktoré spáchali osoby, ktoré nie sú trestne zodpovedné (mladšie ako 15 rokov), ako aj činy, ktoré hrubo porušujú ustanovenia občianskeho, rodinného práva a iné normy. Ide o protispoločenské konanie páchané deťmi vo veku ranného obdobia až po dovŕšenie 15.roku. Ako sme už vyššie spomenuli, na vzniku delikvencii sa podieľa hlavne neúplné rodinné prostredie, antisociálne správanie a negatívne výchovné pôsobenie. Delikventné správanie môže predstavovať jednotlivý delikventný akt, príležitostné, ale i opakujúce sa delikventné aktivity, alebo stály delikventný spôsob života.

(Verejný ochranca práv - www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/trestne_pravo_2005)

4.1 Druhy delikvencie mládeže

Všeobecne platí, že medzi základné príčiny kriminality patrí nezamestnanosť a problémy zabezpečiť si zákonnou cestou primeraný príjem alebo životné podmienky, nárast možností a pokles sociálnej kontroly, sociálna deprivácia a vylúčenie, monotónne alebo schátrané materiálne životné prostredie, nevhodné bývanie, rodinné problémy, strata identity, náboženských a morálnych hodnôt, susedskej súdržnosti, ako aj negatívny vplyv mediálneho násillia.

(Verejný ochranca práv - www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/trestne_pravo_2005)

4.1.1 Vreckové krádeže

Sú to prosté krádeže, ktoré zaradujeme medzi trestné činy spáchané kvalifikovaným spôsobom. Spočíva v tom, že k vykonaniu vreckovej krádeže sú potrebné určité zvláštne psychické a fyzické zdatnosti a vlastnosti, ktoré majú určité taktické znaky prejavujúce sa v činnosti páchatel'a. V období nastupujúcej puberty dieťa podvedome začína uprednostňovať spoločenské väzby v partii svojich rovesníkov pred vzťahom k rodičom. Spoločenské uznanie si často musí kupovať, a to nielen tým, ako vyzerá, ako sa oblieka a akými modernými vymoženosťami disponuje, ale aj tým, čo môže partii poskytnúť pre jej radovánky a vyžitie. Čím je dieťa v hierarchii skupiny nižšie, tým väčší musí byť jeho „akceptačný“ príspevok. Akceptácia v rodine je prirodzená, ale socializácia občas niečo stojí, preto sa často mládež uchýľuje práve ku krádežiam. (Herektik, 1994)

4.1.2 Krádeže v prostriedkoch hromadnej dopravy

Ide o krádež pri nastupovaní, vystupovaní z dopravných prostriedkov, respektíve priamo v dopravných prostriedkoch (autobusoch, trolejbusoch, električkách, vlakoch a podobne). Najčastejšie okradanými osobami v prostriedkoch hromadnej dopravy sú staršie osoby, ktoré majú znížené reflexy a vnímavosť, sú dôverčivejší. Taktiež matky s malými deťmi, osoby s plnými nákupnými taškami a podobne. (Tolar, 1983)

4.1.3 Krádeže v samoobsluhách

Krádeže sa dopustí maloletý, ktorý ani nemá v úmysle niečo ukradnúť. Ide nakupovať a až pri styku s tovarom vniká príležitosť, ktorú využije a drobnosť vhodí do vrečka alebo tašky miesto do košíka. Krádeže sa dopustí taktiež, ak sa touto činnosťou zaoberá a vyhľadáva samoobsluhy s úmyslom kradnúť. Podľa toho sa tiež v obchode správa a je pre túto činnosť potrebné vybavený. Ale taktiež sa krádeže dopúšťa maloletý, ktorý ešte nemá skúsenosti s nakupovaním v samoobsluhy. Bezmyšlienkovito uloží tovar miesto do košíka do nákupnej tašky, pričom nemá úmysel ponechať si tento tovar bez platenia. (Herektik, 1994)

4.1.4 Mravnostná trestná činnosť mládeže

U maloletých sa objavuje len vo veľmi ojedinelých prípadoch. Z údajov získaných z policajných štatistík ide predovšetkým o pohlavné zneužitia, ktoré mali od roku 1998 veľmi vysoký nárast. Znásilnenia sú typické predovšetkým pre maloletých Rómov, ktorých správanie je charakterizované zvýšeným temperamentom tohto etnika a zníženou mierou sebakontroly, často spojenou so zníženým intelektom. (Herektik, 1994)

4.2 Kriminalita

Pojem kriminalita pochádza z latinského slova „crimen“, čo znamená previnenie, zločin. Ak hovoríme o kriminalite, musíme si uvedomiť, že za kriminalitu sa považuje na prvom mieste porušenie spoločnosťou prijatej normy. Tieto porušenia sú potom vopred určeným spôsobom sankcionované. Kriminálnym správaním je teda iba taká činnosť, ktorá je v rozpore s platnými zákonmi danej spoločnosti. Kriminalita je jav, ktorý ohrozuje, resp. priamo narušuje základné hodnoty v spoločnosti, práva a slobody jednotlivca.

Kriminalitu môžeme definovať aj ako opakované, či dokonca stále prejavovanie kriminálneho správania. O kriminalite možno hovoriť vtedy, keď je človek trestnoprávne zodpovedný, teda aj jeho skutky môže byť sankcionované podľa Trestného zákona. Musíme mať na pamäti, že každá definícia má svoje nedostatky, ktoré vyplývajú z obtiažnosti komplexného vymedzenia problému.

Typické pre kriminalitu maloletých je, že je páchaná prevažne vo dvojiciach alebo v skupinách, na čom má svoj podiel predovšetkým ich organizovanie v závadových skupinách, vyplývajúce predovšetkým z vekových zvláštností. Sprievodným znakom združovania narušených detí do rôznych skupín sú i ďalšie negatívne prejavy, ako porušovanie verejného poriadku, výtržnosti pod vplyvom alkoholu, ale i nealkoholová toxikománia. Požívanie alkoholických nápojov má u detí vzostupný trend, o čom svedčí i stúpajúci počet deliktov spáchaných pod ich vplyvom. (Suchý, 1972)

5 Závislosti

Problematika konzumácie drog a vzniku drogových závislostí predstavuje vážny sociálno-patologický jav s narastajúcou tendenciou a narastajúcim globálnym spoločenským významom.

5.1 Drogová závislosť

Pri definovaní je potrebné najskôr vymedziť základné pojmy súvisiace so zneužívaním drog, ich bio-psycho-sociálnymi príčinami a dôsledkami. Droga je látka, ktorá je po vstupe do organizmu schopná pozmeniť jednu alebo viac jeho funkcií. Pôsobí priamo alebo nepriamo na centrálny nervový systém a môže mať priznané postavenie lieku. Účinky drog na organizmus sú toxické a líšia sa podľa druhu chemických látok, obsiahnutých v omamných drogách. (Hupková, 2006)

5.2 Toxikománia

Každý dospelý jedinec chce aspoň raz vyskúšať fajčenie cigariet a veľa z nie jeden experimentuje aj s umelými povzbudzovadlami, ako napríklad alkohol, drogy či výpary prchavých látok (lepidlá alebo čistiace prostriedky). O tom, či tieto experimenty vyvinú zdravotné riziko pre dieťa, rozhoduje veľa faktorov. Jedným z nich je príklad, ktorý dieťaťu dávajú práve rodičia a prostredie, v ktorom sa najčastejšie pohybujú. Práve spoločnosť kamarátov býva najčastejším stimulátorom k jednotlivým závislostiam. V neposlednom rade bývajú často podnetom vlastné citové problémy, ktoré môžu jedinca priviesť k tomu, že hľadá únik v alkohole a drogách. Toxikománia „narkománia“ je stav, periodicky sa opakujúcej alebo chronickej intoxikácie jedinca, pričom je tento stav vyvolávaný opakovaným užitím prírodnej alebo syntetickej drogy a škodí jedincovi samému i celej spoločnosti. (Škodáček, 1999)

5.3 Gamlerstvo

Gamlerstvo, čiže patologické, chorobné hráčstvo nielen rozvracia rodiny, ale predovšetkým demoluje sociálne väzby. Ako ústredná príčina má na svedomí nie málo ľudských životov. Obete gamlerstva sú v poslednom štádiu svojej choroby psychicky rozvrátení. Neraz sa nachádzajú v tak zúfalej finančnej situácii, že za vyslobodenie z pekla dlhov si zvolia samovraždu. Spoločnosť je však nevšímavá a z tragédií si nič nerobí. Postoj legislatívcov je zrejmý, keďže sú to svojprávní ľudia, je to ich slobodné rozhodnutie. Za prevádzkovanie jedného hracieho prístroja sa platí ročný poplatok 40 000 korún, jednoduchým prepočtom vychádza, že štátu iba z týchto poplatkov plynie ročne 400 miliónov.

No oveľa horší scenár má „gamblingový ošial“, ak sa jeho obeťou stane dieťa. Dieťa, ktoré si neuvedomuje nebezpečenstvo, ktoré na neho číha v podnikoch s hracími automatmi.

Hráčska vášeň je choroba. Telo sprvu neničí, ale pomaly a isto rozkladá dušu – v dôsledku čoho napokon zničí aj telo. Táto choroba ruine človeka finančne, existenčne, no hlavne ľudsky. Človek postupne stráca všetko – peniaze, postavenie, rodinu, lásku, priateľov, stráca zdravie, dušu i samého seba. Existujú hráči, ktorí majú odvahu a silu vrátiť sa späť do života, aký žili „predtým“ – pred hrou. Ale človek sa dokáže zmeniť len vtedy, keď pochopí, prečo a ako sa to stalo, že je taký, aký je. (Združenie Prevencia nelátkových závislostí - http://www.prevencianeza.sk/cl_gambler.php)

5.4 Závislosť od alkoholu

Alkoholizmus alebo tiež závislosť od alkoholu je chronické recidívne ochorenie postihujúce nielen celú osobnosť postihnutého jedinca po stránke psychickej a fyzickej, ale aj jeho blízkych, najmä rodinných príslušníkov. Patrí medzi najzávažnejšie a najrozšírenejšie formy závislostí. Všeobecne možno o alkoholizme hovoriť vtedy, ak dosiahne závislosť na alkohole taký stupeň, že škodí buď jednotlivcovi, spoločnosti alebo obidvom. Túto chorobu je možné ako všetky ostatné duševné aj telesné poruchy liečiť. Priebeh závislosti na alkohole je rôzny. Odlišuje sa okrem iného podľa toho, aký alkohol je zneužívaný. Opakované prieskumy vedú k záveru, že vo 4. ročníku základnej školy má už opakované skúsenosti s alkoholom asi 35% detí. Alkohol, podobne ako ostatné drogy, je

pre deti a mladistvých nebezpečnejší ako pre dospelých. I pri občasnom požití sa zvyšuje riziko ochorenia pečene (pečeň nie je schopná odbúravať alkohol v takej miere ako u dospelých) a nervového systému. Čím mladší jedinci pijú alkohol, tým väčšie je riziko neskoršieho prechodu na iné tvrdé drogy. Riziko ohrozenia sa zvyšuje u tých mladých mužov, ktorých otec je závislý na alkohole. Spoločnosť detí a mladistvých pred alkoholom chráni zákonom. Veková hranica pre podávanie alkoholických nápojov je na Slovensku 18 rokov. V prípade zistenia tejto alebo inej závislosti u dieťaťa je potrebné o probléme hovoriť, rieši ho, ak je nutné, tiež vyhľadať odbornú pedagogicko-psychologickú pomoc.

(<http://www.prevenicia.deti.szm.com/alk.htm>)

6 Prevencia

Najúčinnejšou formou boja proti trestnej činnosti vo všeobecnosti, ale i delikvencii maloletých je jej predchádzanie a odstraňovanie príčin a podmienok, ktoré je umožňujú, a to formou preventívnych aktivít, ktoré sú podľa skúseností z ostatných vyspelých demokratických štátov účinnejšie a menej ekonomicky náročné ako represívne opatrenia. (diagnostické centrá, výchovné zariadenia a podobne) (Bubelíni, 1998)

6.1 Prevencia kriminality

Prevencia kriminality je špeciálnou oblasťou uplatnenia prevencie. Jej predmetom je predchádzanie kriminalite, ochrana pred ňou. Zo spoločensko–praktického hľadiska prevencia kriminality predstavuje vedecky zdôvodnené, zámerné, cieľavedomé, plánovité a koordinované pôsobenie na príčiny a podmienky kriminality s cieľom odstrániť ich, alebo ich vhodným výberom foriem a metód pôsobenia aspoň sčasti eliminovať, prípadne ich negatívne prejavy obmedziť a súčasne podporovať vytváranie podmienok antikriminogénnych. (Roháč, 1994)

6.1.1 Primárna prevencia

Prevenciu ako takú rozlišujeme na niekoľkých úrovniach. Primárnou prevenciou sa myslí predchádzanie jednaniu u celej populácie detí, ktoré sa ešte delikventného chovania nedopustili. Rozumieme ňou intervenciu ešte pre tým, než sa objaví nejaký problém, teda pôsobenie skôr, ako sa narušia vonkajšie vzťahy alebo vnútorná rovnováha duševného zdravia. Ide tu o elimináciu jedného alebo viacerých článkov, ktoré by mohli byť tzv. “spúšťačom“ zdravotných alebo sociálnych problémov. Základným princípom je rozvíjanie vedomostí a pestovanie zdravého životného štýlu. Ide najmä o motivovanie jedinca k adaptovaniu jeho správania k preferovaniu hodnôt, postojov a princípov akceptovaných väčšinou spoločnosti. Primárna prevencia býva často zahrnutá v do programov sociálnej, školskej, zdravotnej, populačnej a rodinnej politiky štátu, profesionálnej prípravy na budúce povolanie, využívanie voľného času a pod. Zahrňuje všetky aktivity zamerané na to, aby problém nevznikol. (Bubelíni, 1998)

6.1.2 Sekundárna prevencia

Sekundárna prevencia naznačuje sústredenie na hlavne časť detí, ktoré sa ešte delikventného chovania nedopustili, ale podľa určitých známkov môžeme usúdiť, že k nemu majú trvalejší sklon. Znamená včasnú prevenciu, intervenciu, zameriava sa na identifikovanie problémov jednotlivcov alebo skupín. Je teda určená priamo ohrozeným jednotlivcom alebo rizikovým skupinám obyvateľstva, pričom vytvára priestor pre aktivity špecialistov v oblasti zdravotníctva a školstva, alebo sociálnych pracovníkov, psychológov, lekárov, pedagógov, ale aj kňazov alebo policajtov. Na tejto úrovni je dôležité zachytenie už vzniknutých porúch alebo problémov, ako aj ich eliminovanie už v počiatočnom štádiu prostredníctvom opatrení, ktoré by zamedzili ich ďalšiemu prehlbovaniu a šíreniu. (Bubelíni, 1998)

6.1.3 Terciálna prevencia

Ďalšou úrovňou je terciálna prevencia, kde sa dostáva jednaniu s deťmi a mladistvými, ktoré sa už priestupku alebo trestného činu dopustili. Táto úroveň má predchádzať zhoršovaniu stavu už vzniknutých problémov, má zabrániť ich recidívam. Ide o prevenciu v rámci ohraničenia dôsledkov, príčin a prejavov prezentovanej poruchy alebo problému. Realizuje sa v úzkom vzťahu s liečebnou činnosťou alebo výchovným a terapeutickým pôsobením. Táto úroveň nastupuje po zlyhaní primárnej a sekundárnej prevencie, cieľovou skupinou sú ľudia s jasne pomenovanými a existujúcimi problémami, ktorí okrem toho, že ohrozujú seba, predstavujú vážne riziko aj pre svoju rodinu a najbližšie okolie.

Uskutočňovanie prevencie teda prebieha na rôznych úrovniach. Tieto úrovne ovplyvňuje:

- samotný problém
- charakter subjektu, ktorý sociálnu prevenciu vykonáva
- vedomosti a zručnosti nositeľa preventívnych aktivít
- sociálne prostredie
- cieľová skupina
- prostriedky, formy, metódy, ktorými preventívne aktivity realizujeme
- cieľ – čo chceme dosiahnuť prostredníctvom preventívneho pôsobenia

(Bubelíni, 1998)

6.2 Sociálna prevencia

Sociálna prevencia bola po prvýkrát vymedzená v zákone o sociálnej pomoci, ako integrálna súčasť všetkých nástrojov a foriem sociálnej pomoci. Z tohto dôvodu sa pojem sociálna prevencia častejšie prezentuje v niektorých štúdiách až prijatím Zákona NR SR č.195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci, novelizovaný 448/2008 o sociálnej službe, ktorý ho pre potreby zákona bližšie charakterizuje. Sociálna prevencia sa uplatňuje predovšetkým v sociálnej sfére.

Prevencia je najúčinnějšíou formou boja proti trestnej činnosti, je predchádzanie a odstraňovanie príčin a podmienok, ktoré ju umožňujú.

Sociálna prevencia je všeobecnou prevenciou všetkých sociálno-patologických javov. Môže však byť aj špecifickou prevenciou kriminality, lebo bez sociálnej prevencie by prevencia kriminality nebola úplná. (Hupková, 2006)

6.2.1 Základné oblasti sociálnej prevencie

Vymedzenie základných oblastí sociálnej prevencie je pomerne zložitú. Niektoré zjednodušené tvrdenia charakterizujú sociálnu prevenciu ako prevenciu sociálno-patologických javov, iné charakterizujú sociálnu prevenciu ako oblasť prevencie v zmysle Zákona o sociálnej službe.

Sociálna prevencia je všeobecnou prevenciou všetkých sociálno-patologických javov. Môže však byť aj špecifickou prevenciou kriminality, lebo bez sociálnej prevencie by prevencia kriminality nebola úplná.

Sociálna prevencia je súčasťou sociálnej politiky. Jej podstatou je vytváranie priaznivých spoločenských podmienok v oblasti ekonomickej, sociálnej, kultúrnej, výchovno-vzdelávacej a v oblasti zamestnanosti, podmienok pre využitie voľného času, rast životnej úrovne, duchovný rozvoj, humanizáciu a skvalitňovanie spôsobu života spoločnosti ako celku, sociálnych skupín, ako aj pre socializáciu a sociálnu integráciu každého jednotlivca.

„Účinná sociálna prevencia sa musí realizovať na základe veľmi kvalitnej komplexnej analýzy sociálnej situácie a musí sa spájať s rôznymi druhmi špecificky orientovanej prevencie. Pre túto zložitosť problematiky je účinnosť opatrení v oblasti sociálnej prevencie ťažko merateľná, čo však neznamená, že sa nedá merať vôbec“ (Bubelíni, 1998).

6.3 Formy sociálnej prevencie

Medzi formy sociálnej prevencie zaraďujeme nasledovné činnosti:

- vyhl'adávacía
- nápravná
- rehabilitačná
- resocializačná

6.4 Účastníci sociálnej prevencie

Účastníkmi sociálnej prevencie sú:

- sociálny klient
- sociálny pracovník

Účinnosť sociálnej prevencie ovplyvňuje okrem obsahu a metód aj samotný klient, ako účastník preventívneho pôsobenia, a to najmä pri úrovniach sekundárnej a terciárnej prevencie. Práve klient často ovplyvňuje voľbu metód a foriem sociálnej prevencie, ktoré realizuje sociálny pracovník, prípadne iný odborník, ako napríklad lekár, terapeut a pod.

6.5 Stratégie a prístupy v sociálnej prevencii

Systémové uplatnenie sociálnej prevencie si vyžaduje bližšie definovanie jednotlivých prístupov a stratégií. Z nášho pohľadu ide predovšetkým o stanovenie stratégií, ktoré by zabezpečili efektivitu preventívnych aktivít a napomohli by získať potrebné vedomosti, podporili by zmenu postojov a ovplyvnili by neprimerané správanie. V sociálnej prevencii je možné podľa nášho názoru využiť stratégie zamerané na:

- jednotlivca
- rovesníkov
- rodičov

Stratégie orientované na jednotlivca zabezpečujú cielené aktivity, ktoré pri pôsobení na jednotlivca využívajú prístupy zamerané na vybudovanie zodpovednosti, na poskytnutie ponuky alternatívnych aktivít, na sprostredkovanie dostatku informácií, sprostredkovanie

pozitívneho vzoru (osobnosti z okolia), na pestovanie sociálnych zručností a ovládanie afektívnych prejavov správania.

Rovesníci by mali byť pripravení a dostatočne vyzbrojení vedomosťami a komunikačnými zručnosťami, mali by vedieť argumentovať a vyjednávať, prínosom môžu byť aj niektoré prvky mediácie v rovesníckych skupinách. Úloha rovesníckych skupín je veľmi významná, pretože výrazne ovplyvňuje postoje, názory a samotné dianie, tlak rovesníkov je akceptovaný omnoho viac ako často dominantný prístup dospelých.

Stratégie zamerané na rodičov môžu využívať prístupy, ktoré im napomáhajú získať vedomosti ohľadom konkrétnych problémov svojich detí, napomáhajú aktívnemu počúvaniu a komunikačným zručnostiam, napomáhajú včasnej identifikácii potencionálneho alebo už prezentovaného problému (drogová závislosť, asociálne správanie, šikanovanie), napomáhajú vytvárať o dieťati pozitívny obraz, napomáhajú posilňovať jeho sebavedome a predpoklady k úspechu.

K jednotlivých stratégiám a prístupom v sociálnej prevencii prispievajú aj subjekty, ktoré sa podieľajú na riešení sociálnych problémov, ide najmä o:

- školy
- úrady práce sociálnych vecí a rodiny
- samosprávu
- neštátne subjekty

„Úroveň jednotlivých stratégií a prístupov môže ovplyvňovať nielen legislatívne zázemie, ale aj médiá, ktoré môžu zohrávať významnú úlohu pri poskytovaní preventívnych aktivít“ (Schavel 2008, s.25).

7 Policajné ochraňovanie komunity

Výkon policajnej služby prebieha tradične: páchatel' najskôr učiní zločin, a potom niekto upovedomí políciu a polícia začne po páchatel'ovi pátrať. S tým súvisí aj požiadavka predstaviteľov polície na to, aby bol policajný zbor vybavený najmodernejšou počítačovou technikou, rýchlymi autami, dokonalými zbraňami a podobne. Zatiaľ však rádový policajt musí vychádzať z možností, ktoré sú mu k dispozícii.

Policajný zbor sa snaží využívať všetky dostupné cesty, ktoré nás môžu priblížiť k mládeži a predchádzať tak delikvencii, vandalizmu a podobne. Z tohto dôvodu sú realizované rôzne projekty, ktoré majú smerovať práve k výchove, predchádzaniu problémov, ktoré vedú k trestnej činnosti.

Výskum efektivity programov pre deti a mládež naznačuje, že neplatí princíp: čím viac programov sa na určitom mieste ponúka, tým lepšie. Ukazuje sa, že skôr než na množstvo programov záleží na ich kvalite, na monitorovaní a sprostredkovaní ponúk potenciálnym klientom a v neposlednom rade i na ich vzájomnom prepojení.

7.1 Činnosť Policajného zboru v Nitre

„Krajská komisia, ktorú tvoria zástupcovia štátnej správy, samosprávy, polícii, občianskych združení a cirkvi, zamerala svoju činnosť predovšetkým na prácu s deťmi a mládežou, ale aj s rizikovými skupinami obyvateľov. Realizovali sa spoločné projekty – LUMIPER. Drogový pes, Vieme, že..., Peerprogram. Vedieť je viac, aktivity primárnej prevencie na úrovni stredných škôl informačné letáky pre rodičov, žiakov i širokú verejnosť s názvom Telefonické linky pomoci a kontaktné adresy v oblasti prevencie kriminality a drogových závislostí. Tie sa distribuovali na všetky základné a stredné školy v kraji a boli zverejnené aj v regionálnej tlači. Krajský úrad vypracoval brožúru Možnosti financovania projektov, ktorá obsahuje prehľad a informácie, ako možno požiadať o finančné granty. Taktiež zmapoval situáciu v oblasti porúch správania a drogových závislostí u nepľnoletých a údaje získavané od pedopsychiatrov, psychologov a sociálnych kurátorov slúžili ako podklady pre krajského psychiatra, ktorý ich použije pri žiadosti o financovanie samostatného lôžkového oddelenia pre nepľnoletých s poruchami správania, keďže v kraji takto oddelenie absentuje. V regionálnej tlači bolo vytvorené Okienko

prevencie, v ktorom pracovníci prevencie majú možnosť prezentovať svoje poznatky a informácie z prevencie kriminality.

Pracovníci Mestskej polície v Nitre široko rozvinuli formu interaktívnych dialógov a prednášok pre deti materských škôl, žiakov základných a stredných škôl, ale aj pre dospelých (v celkovom rozsahu 295 hodín pre 7 470 účastníkov). Pokračovalo sa v realizácii overených preventívnych projektov – Bezpečne doma i na ulici, Auto nie je výkladná skriňa pre zlodēja, Na bicykli bezpečne. Mestská polícia realizovala aj nové projekty – Detská polícia (spolupráca žiakov základných škôl s hliadkami pre dodržiavanie dopravných značení vodičmi motorových vozidiel). Junior bike (v spolupráci s firmou Michellin propagácia bezpečnosti v cyklistickej doprave pre 1 200 detí MŠ a ZŠ), Disco bez alkoholu (pre 15 – 18 ročnú mládež), Vzdelávanie preventistov polície atď.

Krajský úrad i krajské mesto stanovuje pre ďalšie roky tieto priority: zabezpečiť odbornú prípravu a vzdelávanie koordinátorov prevencie na krajskom úrade v oblasti vypracovania preventívnych projektov, spolupracovať s Univerzitou Konštantína Filozofa pri realizácii projektu, ktoré cieľom je zapojiť študentov z Katedry pedagogickej psychológie a Katedry sociálnej práce a zdravotníctva univerzity do preventívnych aktivít vo vybraných stredných školách formou praxe a prispieť tým k zefektívneniu a zvýšeniu medzinárodnej konferencie o kriminalite mládeže, uskutočniť monitoring vo všetkých stredných školách o výskyte sociálnopatologických javov u detí a mládeže, systematicky pokračovať v sociálnej práci (prevencii) s deťmi a mládežou na všetkých typoch škôl, realizovať projekt Spoznajme sa bližšie, kde sú aktivity zamerané na sociálne narušené rodiny s problémom vznikajúcej drogovej závislosti u mládeže i rodičov, ale aj na iné sociálnopatologické javy v rodine i u jednotlivca.“ (Halcin, J. 2006, s.58)

8 Projekt „Správaj sa normálne“

Tento projekt sa začal realizovať v školskom roku 2007/2008, na podnet Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Nitre. V tom čase kriminalita mládeže ako celku vykazovala stúpajúcu tendenciu, drogová kriminalita mala extrémny nárast.

Projekt bol zameraný na „školopovinnú mládež“ (žiaci základných škôl), nakoľko tejto vekovej kategórii nebol venovaný žiaden preventívny projekt. Na začiatku projektu bolo listom oslovených viacero základných škôl v Nitre, školy však neprejavili dostatočný záujem. Spolupráca začala so štyrmi základnými školami: ZŠ Tulipánová, ZŠ Fatranská, ZŠ Kniežaťa Pribinu, ZŠ Drážovská. V ďalších školských rokoch spolupráca s týmito školami pokračovala a pridalo sa niekoľko základných škôl.

Zámer projektu:

Rozvoj právneho vedomia „školopovinej mládeže“ s dôrazom na trestnú zodpovednosť ako možný následok vlastného protiprávneho konania.

Ciele projektu:

- poukazovanie na problematiku drog a drogovej trestnej činnosti mládeže
- poukázanie na možné následky trestného stíhania a právoplatného odsúdenia v každodennom živote
- znižovanie počtu potencionálnych páchatel'ov trestnej činnosti mládeže
- eliminácia kritických situácií z hľadiska možnosti stať sa obeťou trestného činu
- osvojenie si vnútorných zábran s prihliadnutím na možné následky svojho protiprávneho konania

Subjekty projektu:

- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Nitre
- Centrum prevencie drogových závislostí v Nitre
- Kriminalisticko – expertízny ústav v Bratislave

Objekty projektu

- vybrané základné školy: ZŠ Tulipánová, ZŠ Fatranská, ZŠ Kniežaťa Pribinu, ZŠ Drážovská
- triedny učitelia
- výchovní poradcovia

Priebeh projektu

K projektu je vypracovaná metodická príručka vo forme pracovného zošitu „Správaj sa normálne“ (príloha č.1). Príručka má slúžiť ako pomôcka pre prednášajúceho a žiaka, má uľahčiť jednak vysvetľovanie prednášajúceho a tiež uľahčiť chápanie žiaka. Pracovný zošit sa v prvom rade zameriava na prevenciu kriminality. Okrem hlavného zámeru sleduje aj čiastkové ciele, ktoré sú rozpracované v desiatich témach:

1. Priatelia policajti
2. Kto kradne je zlodej!
3. A pôjdeš v tom s nami!
4. Správaj sa normálne!
5. To musíš vedieť!
6. Zákerná droga!
7. Bingo!...za moje peniaze!
8. Na zdravie! Ďakujem, radšej nie!
9. Odpáľ to do vzduchu!
10. Každý je iný!

Pracovný zošit je koncipovaný tak, že tematický celok obsahuje časov dotáciu 45 minút, čo zodpovedá vyučovacej hodine. Na konci každej časti je zaradená diskusia. Pre túto časť hodiny je dôležité vytvoriť dostatočný časový priestor pre vyjadrenie žiakov. Otázky a názory žiakov sú pre lektora zároveň výbornou spätnou väzbou prostredníctvom, ktorej sa môže presvedčiť aké pocity a asociácie u žiakov téma vyvolala a zároveň si preveriť účinnosť svojho výchovno-vzdelávacieho pôsobenia.

Projekt pozostáva z niekoľkých častí. Pre lepšie priblíženie, predstavíme jednotlivé časti projektu presnejšie.

V prvej časti s názvom „Priatelia policajti“ predstaví prednášajúci Políciu ako takú, činnosť policajných príslušníkov. Pri prednášaní si môže pomôcť prvým listom z pracovného zošitu s názvom Priatelia policajti. V prvej úlohe tejto časti No počkaj, ja ti ukážem! prednášajúci poupraví často skreslené predstavy detí o činnosti polície a poukáže na širší záber činností a jej úlohy v spoločnosti. V druhej úlohe, Čo robí polícia?, vyzve prednášajúci žiakov, aby spojili čiarami ponúknuté možnosti s jednotlivými vymenovanými činnosťami polície. V tretej Poznávame políciu predstaví prednášajúci všetky zložky polície: Poriadková polícia, Dopravná polícia, Hraničná a cudzinecká

polícia, Kriminálna polícia, Útvar osobitného určenia, Mestská polícia, Železničná polícia, Vojenská polícia. V jednoduchosti opíše ich úlohy, aby tak zjednodušil žiakom úlohu v pracovnom liste. Na oddelení Policajného zboru znie názov ďalšej úlohy tejto časti. Tu žiak zistí údaje, ktoré mu môžu pomôcť v praktickom živote, ako sú napríklad telefónne čísla na konkrétne oddelenie obvodu, do ktorého konkrétny žiak patrí, prípadne v akých prípadoch môže políciu kontaktovať a podobne. Na záver tejto časti sa môže každý žiak otestovať, správnym vyplnením krížovky zistí, ako dôsledne pracoval.

Ďalšia časť pod názvom „Kto kradne je zlodej!“ sa žiak dozvie, aké sú nástrahy každodenného života každého jedinca. Úlohou prednášajúceho je vysvetliť rozdiel medzi úmyselnou a plánovanou krádežou, tiež poukázať na nesprávnosť podporovania kamaráta, či spolužiaka v tejto činnosti, a taktiež vysvetliť ako konať, ak sa žiak stane svedkom krádeže, ako postupovať napríklad pri krádeži bicykla alebo mobilného telefónu.

Ak sa dieťa dopustí trestného skutku, polícia môže následne podať o tom oznámenie na Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, oddelenie sociálno právnej ochrany príslušného okresného úradu, ktorého sociálny pracovník pre mládež (nazývaný v minulosti kurátor) nadviaže kontakt s rodičmi a so školou, ktorú dieťa navštevuje. V osobitných prípadoch, keď dochádza k častému porušovaniu zákona zo strany dieťaťa, je možné postupovať v súlade s príslušnou legislatívou.

„A pôjdeš v tom s nami!“ je názov ďalšej časti programu. V tejto časti sa venuje pozornosť najmä násiliu, ako faktoru, ktorý v súčasnosti enormne ovplyvňuje život jedinca. V súvislosti tu svoj priestor nachádzajú informácie o možnostiach ochrany pred ním. Žiaci sa tu môžu dozvedieť, na koho sa majú obrátiť, ak majú s násilím skúsenosť, prípadne, vedieť o niekom, kto je obeťou „šikanie“. Prednášajúci dáva do pozornosti linky dôvery. Ďalšou problematikou preberanou v tejto časti je vandalizmus. Žiaci sa s vandalizmom stretávajú denne, či už ide o vandalizmus z nudy, vandalizmus z hnevu, vandalizmus na poškodených predmetoch alebo skupinový vandalizmus. Úlohy v tejto časti majú žiakom ukázať ako sa strániť vandalizmu, vysvetliť, čo je správne a čo nie. Prednášajúci predostiera možnosti ako povedať nie...

„Správaj sa normálne!“ Cieľom tejto hodiny je : informovať o zásadách bezpečného bicyklovania, naučiť deti zodpovednému a slušnému správaniu v prostriedkoch hromadnej dopravy a na ceste, a tiež upozorniť ich na nástrahy číhajúce na nich počas cestovania. Každý žiak dostal ako darček odrazové sklíčko na bicykel, čo mu má napovedať, aké je dôležité označenie účastníka cestnej premávky.

Ďalšou časťou „To musíš vedieť!“ chce prednášajúci upriamiť pozornosť na správanie sa chodca v cestnej premávke, naučiť dieťa zodpovednému správaniu sa na ulici a poskytnúť mu základné informácie o zákone o premávke na pozemných komunikáciách. Zákony pripravujú odborníci z Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácii SR a policajní odborníci z Ministerstva vnútra SR a Prezídia Policajného zboru. Pravidlá predkladá Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácii SR. Žiaci sa dozvedia, ako sa správať na cestách, pri železničných priecestiach, spoznajú a overia si správnosť dopravných značiek. V časti s názvom Zákerná droga prednášajúci informuje o drogách, drogovej závislosti a pomoci drogovo závislým, venuje pozornosť problémom, ktoré spôsobujú závislí svojmu okoliu. Jeho úlohou je priviesť deti k serióznemu zamysleniu sa nad voľbou, ktorú musia urobiť. Veľmi dôležité je naučiť deti rozmyšľať o svojom vlastnom správaní a zodpovednosti za vlastný život. Žiaci sa dozvedia o druhoch a účinkoch drog a taktiež čo drogy môžu spôsobiť. Dôležité je vykresliť drogy ako nástrahu, ktorá nestojí ani za „jediné skúsenie“. Potrebné je aby každé dieťa nadobudlo pocit, že drogovej ceste sa treba „z ďaleka vyhnúť!“

S predchádzajúcou časťou úzko súvisí časť Bingo...za moje peniaze!“ So závislosťou s názvom gamling chce prednášajúci oboznámiť poslucháčov. Vysvetliť ako ľahko môže dôjsť od hráckej vášne po túto zákernú závislosť je veľmi jednoduché, ťažké je však v skutočnosti zistiť hranice hry a posadnutosti. V našej krajine je nainštalovaných asi 10tisíc hracích automatov. Nájdete ich v baroch, kaviarňach, reštauráciách, herniach. Veľa ľudí na nich hrá, mladých, ale i starších. Výherný automat je nastavený tak, že z každého päťcentu, ktorý doň vhodíš, prehráš jeden cent. Spoločnosť sa pokúša kontrolovať hráčstvo a obmedziť jeho negatívne vplyvy. Hazardné hry sú upravené zákonom o lotériách z roku 1991. Výherné automaty a lotérie kontroluje štátny dozor na daňových úradoch a Ministerstvo financií SR.

Cieľom časti „Na zdravie! Ďakujem, radšej nie!“ je informovať o alkohole, tabaku a závislosti na nich. Pozornosť sa venuje životnej situácii dieťaťa, ktoré žije v prostredí, kde dochádza ku konzumácii alkoholu, kde je to štandardom, a tiež sa preberajú možnosti riešenia jeho problému. Na tejto hodine je dôležité poukázať na škodlivý vplyv alkoholu a tabaku na organizmus dieťaťa, možnosti vzniku závislosti, upozorniť na negatívne dôsledky konania človeka pod vplyvom alkoholu, ako sa zachovať v situáciách, keď sa stretnú s človekom, ktorého konanie ovplyvňuje alkohol.

V časti „Odpál' to do vzduchu!“ prednášajúci informuje o zábavnej pyrotechnike a učí bezpečne manipulovať s ňou. Tiež je dôležité poukázať na trvalé následky na zdraví, ktoré sú dôsledkom neodbornej manipulácie s výbušninami. Dôležité je tiež zdôrazniť, aké je nebezpečné vyrábať si zábavnú pyrotechniku domy, ale i kupovať od pouličných predavačov bez návodu na použitie. Také výbušniny totiž neprešli kontrolou. Priemyselne vyrobená zábavná pyrotechnika je pri správnom použití bezpečná na rozdiel od domácky vyrobených výbušných zmesí. Žiaci vo väčšine nesúhlasia v výslednou myšlienkou „S výbušninou nie je psina!“, je však potrebné vysvetliť im, aké následky môže mať nesprávna manipulácia s ňou. Dokonca v prípade úrazu by handicap mohol byť prekážkou tvojho prijatia do pracovného pomeru, čo môže ovplyvniť celý život jedinca.

Posledná časť s názvom „Každý je iný!“ poukazuje na predsudky, diskrimináciu, rasizmus a ponižovanie. Ide tu o úsilie a o zmenu postojov k tomuto problému. Tiež sa autori snažili priniesť v nej podporu a snahu šíriť toleranciu a znášanlivosť. Predovšetkým vysvetliť rovnosť všetkých ľudí pre zákonom. Dôležité je vysvetliť a zdôrazniť žiakom význam slova tolerancia, že je to schopnosť rešpektovať názory iných ľudí, ale aj úcta voči rôznorodosti kultúr, foriem prejavu a spôsobov života ľudí. Diskusia na tému rasizmus je zlý a hlúpy, poskytuje možnosti pracovať na zmene postoja detí od agresivity a neznášanlivosti k porozumeniu a tolerancii.

Tento program má u žiakov dobrú odozvu, ako aj u pedagogických pracovníkov. Mnohokrát pedagógom uľahčuje nasledovnú prácu so žiakmi. Žiakov zaujíma predovšetkým práca polície. Vo väčšine, policajná uniforma je snom každého dieťaťa v školskom veku, preto sa policajné zložky stávajú idolom, a práve to môže byť akousi poľahčujúcou okolnosťou pre vplyvanie na formovanie ich názorov a postojov. V školskom veku je dieťa veľmi formovateľné a vtedy práve je možné s každým jedincom pracovať, aby si každé jedno dieťa vybralo správnu cestu pre život. Keď zosumarizujeme účinnosť takýchto a podobných programov vzdelávania a informovanosti mládeže, môže nás tešiť pokles trestnej činnosti mládeže v každej miere. Pokiaľ čísla štatistických tabuliek nemajú stúpajúcu tendenciu, majú tieto programy stále význam, a pre orgány je to dostatočná motivácia pre ďalšie opakovania a organizovanie nových projektov s cieľom informovať a vychovávať mládež v duchu správneho dodržiavania mravných noriem.

9 Výskum

Cieľom tejto bakalárskej práce je teoreticky spracovať problematiku trestnej činnosti mládeže a jej aspekty a na základe výskumu vymedziť najefektívnejšie formy boja proti delikvencii mladej generácie.

Chceme poukázať na nutnosť cieľavedomého a systematického boja proti tomuto protispoločenskému javu a nájsť najúčinnnejšie formy boja proti kriminalite. Vo výskume chceme zistiť účinnosť programu „Správaj sa normálne“ realizovaného na vybraných základných školách. Nakoľko je výskum v otázkach programu konkrétny, nie sú tieto údaje zovšeobecniteľné, máme však možnosť na vzorke mládeže zisťovať, či má realizácia tohto a podobných programov význam a účinnosť.

Na základe cieľa práce sme si vymedzili tieto hypotézy:

Voľný čas môžeme chápať ako opak nutnej práce alebo povinnosti. Ide o činnosti, ktoré si môžeme slobodne vybrať. Robíme ich dobrovoľne a radi, prinášajú nám pocit uspokojenia. Pod pojmom voľný čas si predstavujeme odpočinok, rekreáciu, relaxáciu, záujmovú činnosť, zábavu, cestovanie, poznávanie krajín, strávené chvíle s priateľmi. Vo voľnom čase sa môžeme venovať činnostiam, ktoré nás bavia, ktoré máme radi. Voľný čas prináša človeku zvláštny prospech, uspokojenie, radosť. Výrazne prispieva ku kvalite života. Na kvalitu voľného času vplývajú rôzne faktory a stav životného prostredia. Predpokladáme, že mladí ľudia uprednostňujú trávenie a využívanie voľného času predovšetkým v spoločnosti priateľov a z toho dôvodu sme stanovili **hypotézu č.1:**

Predpokladáme, že mládež trávi voľný čas vo väčšine s priateľmi.

Nakoľko najväčšiu časť voľného času mládež trávi s priateľmi, domnievame sa, že sú si najbližšími partnermi v každej situácii. Sformulovali sme **hypotézu č.2:**

Predpokladáme, že v problémovej situácii nachádza dieťa oporu u priateľov.

Metodika a organizácia výskumu

Pri realizácii výskumu na zisťovanie, postojov, motívov a názorov žiakov sme sa rozhodli použiť dotazníkovú formu. Dotazník je spôsob získavania údajov o tom, ako respondenti v našom prípade žiaci zmýšľajú, hodnotia, prežívajú. Obsahujú množstvo typických i netypických výrokov pre určitú vlastnosť a prostredníctvom subjektívnych

výpovedí respondentov – žiakov vybraných škôl, môžeme získať informácie, ktoré možno relatívne ľahko vyhodnocovať a porovnávať.

V dotazníku sme využili metódu uzavretých položiek, ktorá ponúka vopred stanovené alternatívy odpovede. Respondent si zaškrtnie tú možnosť, s ktorou sa stotožňuje, alebo ktorá je najbližšie jeho subjektívnym pocitom o pravdivej odpovedi. Využili sme aj možnosť škálovanej odpovede, na ktorej sa od respondentov požaduje vyjadriť jeden zo stupňov súhlasu – nesúhlasu alebo kladného alebo zamietavého postojuvého tvrdenia. Má spravidla kvantifikovať mieru postoja alebo úsudku.

Pri príprave dotazníka sme uplatňovali nasledovné kritéria:

- dostatočné oboznámenie respondentov s cieľom dotazníka,
- zachovanie anonymity respondentov,
- uvedenie stručného popisu pri vyplňovaní dotazníka,
- snaha o stručnú formuláciu otázok,
- zvolit' optimálny počet otázok,

Dotazník pozostáva z 12 otázok, ktoré sú orientované na oblasť výchovy a prostredia ovplyvňujúceho psychický vývin dieťaťa:

- otázky č. 1, 2, 3 sa vzťahujú na informácie o prostredí, v ktorom dieťa žije a formuje svoju osobnosť. Chceme zistiť, do akej miery ovplyvňuje domáca oblasť myslenie a vývin dieťaťa.
- otázky č. 4, 5, 6 sú zamerané na zmapovanie prostredia a oblastí, kde sa mládež najčastejšie môže stretnúť s alkoholom, návykovými látkami, delikvenciou, či trestnou činnosťou. Chceme sa tak priblížiť k činnostiam, a tráveniu voľného času žiaka, ktoré ovplyvňujú jeho konanie a môžu ho podnecovať k delikvencii až k páchaniu trestnej činnosti.
- otázkami č. 7, 8, 9 sme chceli zistiť, čo najviac zaujíma a dokáže ovplyvniť žiakov natoľko, že sa vyhnú rizikovým skupinám, v ktorých dochádza často práve k výtržnostiam, k požívaniu alkoholu a návykových látok
- otázky č. 10, 11, 12 sa týkajú projektu, ktorý bol prezentovaný. Chceli sme tak zistiť aký zážitok a skúsenosť majú žiaci z organizovaných programov. Cieľom je zistiť, či má organizácia tohto a podobných programov aj v ďalších ročníkoch zmysel a natoľko dokáže ovplyvňovať výchovu mládeže.

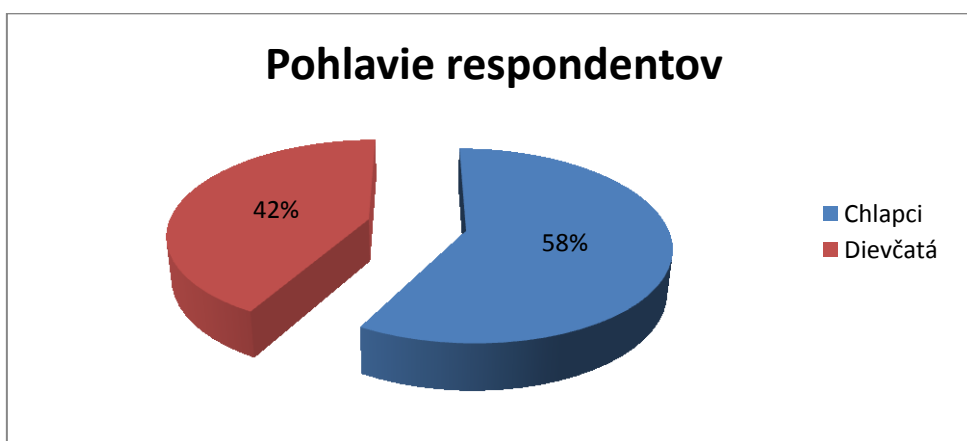
Výskum sme realizovali od 10.09.2009 do 22.12.2009 na vybraných základných školách v Nitre. Vybrali sme tieto školy: ZŠ Tulipánová, ZŠ Fatranská, ZŠ Kniežat'a Pribinu, ZŠ Drážovská. Na tieto školy sme dodali dotazníky, pomocou ktorých sme oslovili žiakov rôznych ročníkov. Celkovo sme odoslali 180 dotazníkov, z ktorých sa nám vrátilo 162, čiže 90%. Náš dotazník je uvedený v prílohe B. Všetky dotazníky sme dodali do škôl a následne sme ich zozbierali. Po skončení výskumu sme získané informácie spracovali matematicko-štatistickými metódami. Tieto údaje sme spracovali do tabuliek a pre väčšiu prehľadnosť sme ich doplnili grafmi.

Výber respondentov výskumu

V úvode nášho dotazníka sme od žiakov požadovali informácie o pohlaví a veku. Tieto informácie sme spracovali do prehľadných tabuliek a grafov nakoľko charakterizujú výber respondentov výskumu.

Tabuľka 1 Pohlavie respondentov

Pohlavie	Početnosť	% vyjadrenie
Chlapec	98	58%
Dievča	64	42%
Spolu	162	100%

Graf 1 Pohlavie respondentov

Z grafu je vidieť, že na našom výskume sa zúčastnilo viac chlapcov ako dievčat. Zastúpenie chlapcov na prieskume je v počte 94 (58%) a zastúpenie dievčat v počte 68 (42%).

Tabuľka 2 Vek respondentov

Vek respondentov	Chlapci	% vyjadrenie	Dievčatá	% vyjadrenie	Spolu	% vyjadrenie
10 - 12	33	35%	27	40%	60	37%
13 - 15	57	61%	40	59%	97	60%
15 a viac	4	4%	1	1%	5	3%
Spolu	94	100%	68	100%	162	100%

Graf 2 Vek respondentov

Tabuľka 2 a graf 2 znázorňujú zastúpenie respondentov výskumu podľa veku. Najväčšie zastúpenie žiakov je vo veku 13 – 15 rokov v počte 97 (60%), vo veku 10 – 12 rokov v počte 60 (37%) a vo veku 15 rokov a viac je to 5 žiakov (3%). V prípade 3% žiakov vo veku 15 rokov a viac, ide o žiakov, ktorí „prepadli“, opakovali ročník.

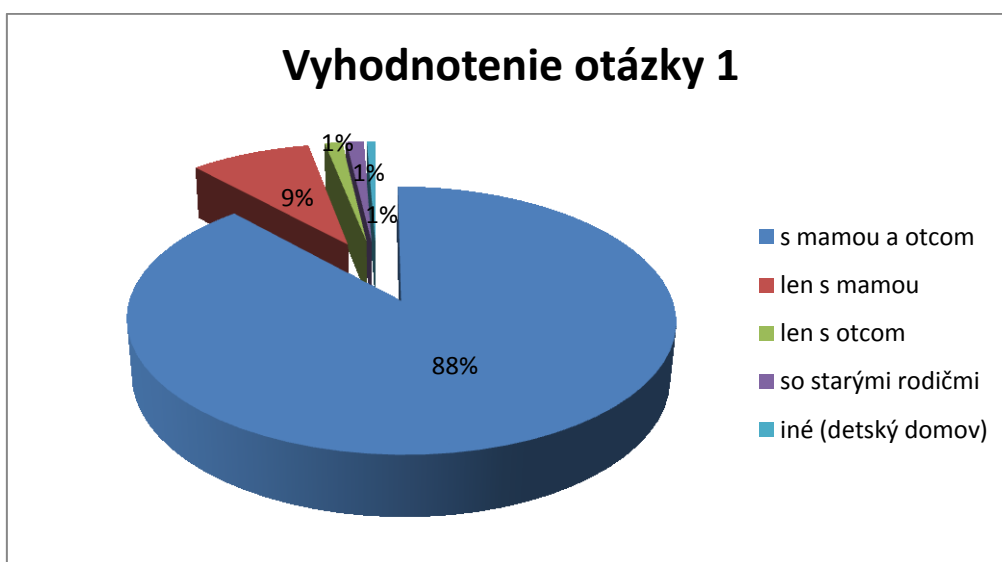
Analýza a interpretácia výskumu

Na základe informácií získaných z dotazníkov sme vypracovali prehľadné tabuľky a grafy, ktoré zobrazujú názory a odpovede všetkých respondentov.

Otázka 1: Ako žiješ v rodine?

Tabuľka 3 Vyhodnotenie otázky 1

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
s mamou a otcom	143	88%
len s mamou	14	9%
len s otcom	2	1%
so starými rodičmi	2	1%
iné (detský domov)	1	1%

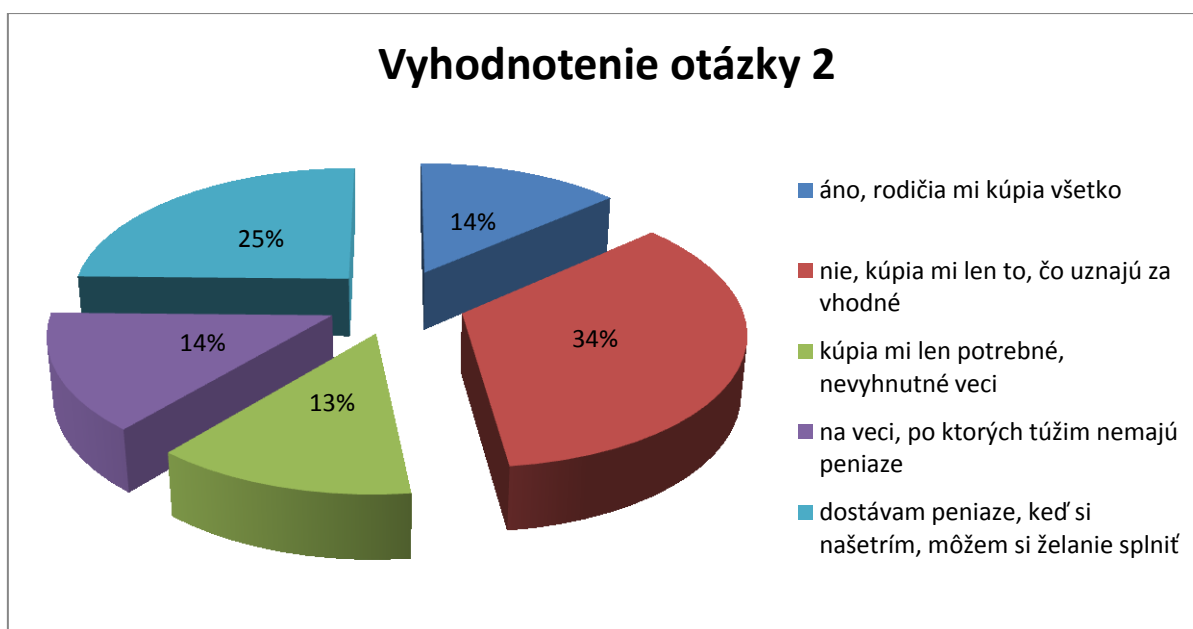
Graf 3 Vyhodnotenie otázky 1

Z odpovedí respondentov je vidno, väčšina žiakov žije v úplnej rodine s mamou aj otcom. Táto najpočetnejšia skupina predstavuje 88%, čo je 143 žiakov. 9% žiakov odpovedalo, že žijú iba s mamou 1% respondentov, čo predstavuje 2 žiakov, uviedlo, že žije iba s otcom. 1% žiakov žije so starými rodičmi a iba jeden žiak je z iných pomerov ako rodinných.

Otázka 2: Dostáva sa Ti všetkého po čom túžiš?

Tabuľka 4 Vyhodnotenie otázky 2

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
áno, rodičia mi kúpia všetko	22	13%
nie, kúpia mi len to, čo uznajú za vhodné	56	35%
kúpia mi len potrebné, nevyhnutné veci	21	13%
na veci, po ktorých túžim, nemajú peniaze	23	14%
dostávam peniaze, keď si našetrím, môžem si želanie splniť	40	25%

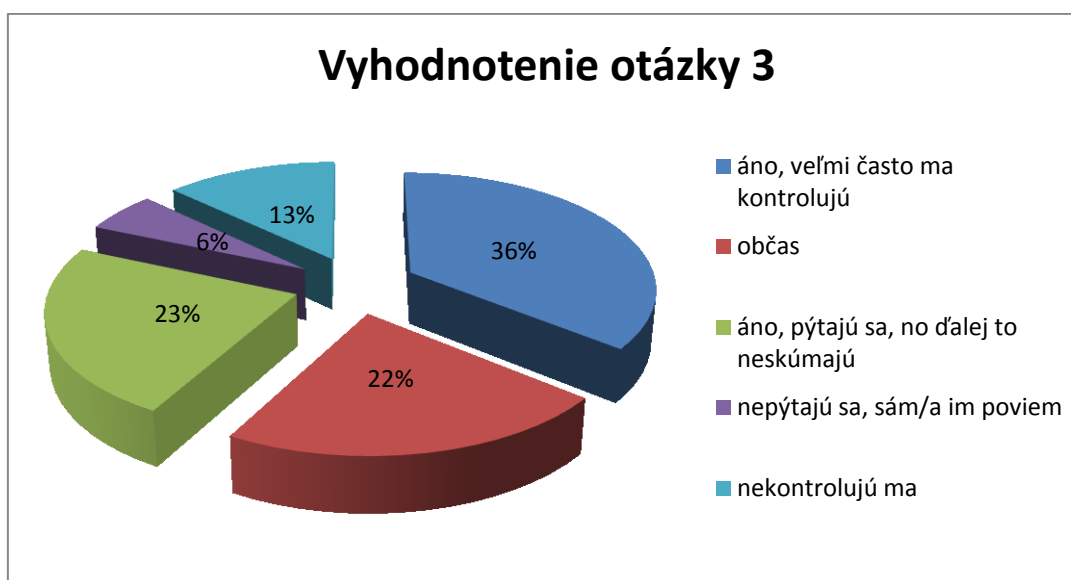
Graf 4 Vyhodnotenie otázky 2

Z grafického znázornenia vidíme, že odpovede respondentov sú takmer vyrovnané. Najčastejšou odpoveďou však bola odpoveď „nie, kúpia mi len to, čo uznajú za vhodné“, odpovedalo tak 34% žiakov. 25% žiakov odpovedalo, že dostávajú peniaze a keď si našetrí, môžu si splniť po čom túžia. Zhodná časť, 14% žiakov odpovedali, že im rodičia kúpia všetko a taktiež 14% odpovedalo, že na veci, po ktorých túžia, rodičia zväčša nemajú peniaze. Prekvapivo najmenšia časť odpovedala, že rodičia im kúpia iba potrebné a nevyhnutné veci.

Otázka 3: Kontrolujú rodičia ako tráviš voľný čas?

Tabuľka 5 Vyhodnotenie otázky 3

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
áno , veľmi často ma kontrolujú	58	36%
občas	36	22%
áno, pýtajú sa, no ďalej to neskúmajú	38	23%
nepýtajú sa, sám/a ich informujem	9	6%
nekontrolujú ma	21	13%

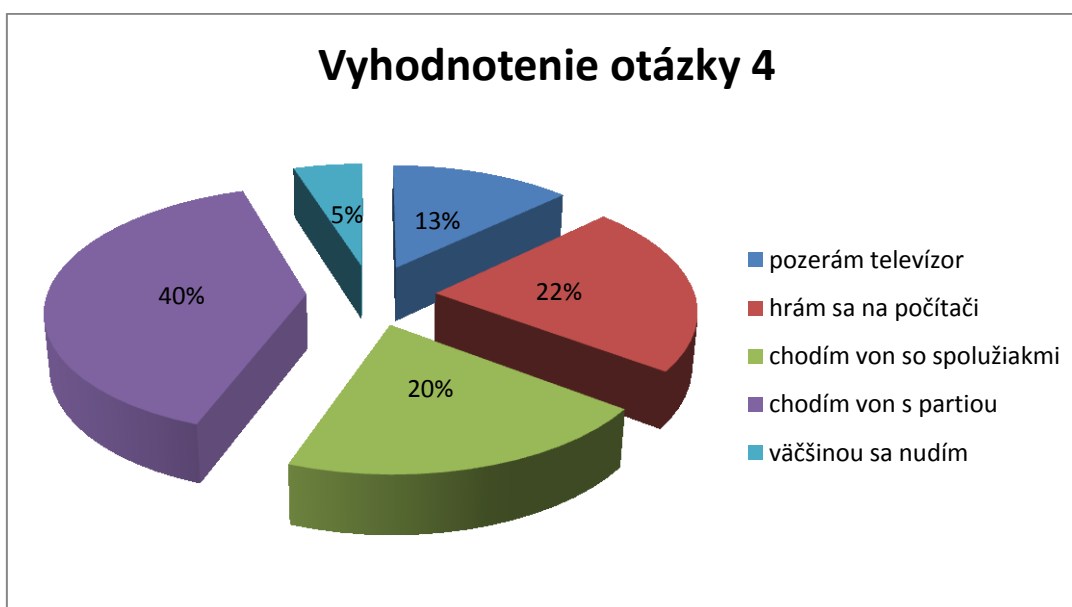
Graf 5 Vyhodnotenie otázky 3

Najväčšia časť žiakov, 36%, uvádza, že ich rodičia často kontrolujú. Možnosť „áno, pýtajú sa, no ďalej to neskúmajú“, označilo 23% žiakov. 22% respondentov uviedlo, že ich rodičia kontrolujú iba občas a 13%, že ich nekontrolujú vôbec. Iba 6% žiakov, informuje o trávení voľného času iniciatívne samo.

Otázka 4: Čo najradšej robíš vo voľnom čase?

Tabuľka 6 Vyhodnotenie otázky 4

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
pozerám televízor	21	13%
hrám sa na počítači	36	22%
chodím von so spolužiakmi	33	20%
chodím von s partiou	64	40%
väčšinou sa nudím	8	5%

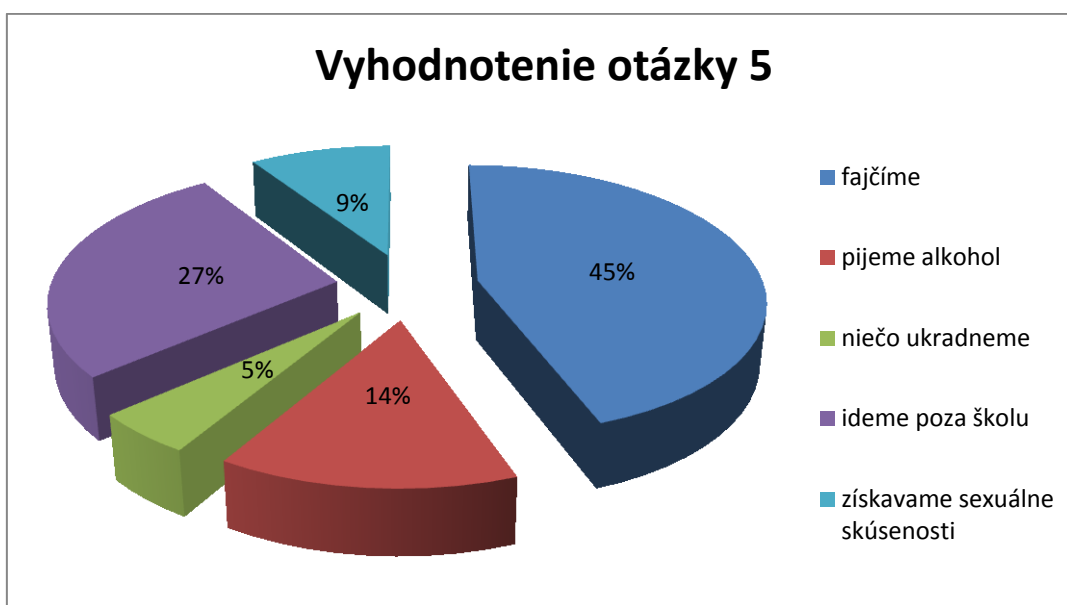
Graf 6 Vyhodnotenie otázky 4

Iba 5% žiakov uviedlo, že sa vo svojom voľnom čase nudia. 13%, čo predstavuje 21 žiakov, svoje voľno trávia pred televízorom a 22% pri počítači. 20% žiakov chodí von so spolužiakmi. 64 žiakov, 40%, uviedlo tiež možnosť „chodím von“, ale s partiou. Žiaci sú prevažne extroverti a často trávia voľný čas v partii, teda neformálnej skupine, komunikácia s formálnou skupinou (školský kolektív) je takmer o polovicu menšia.

Otázka 5: V partii najčastejšie...

Tabuľka 7 Vyhodnotenie otázky 5

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
fajčíme	72	45%
pijeme alkohol	23	14%
niečo ukradneme	8	5%
ideme poza školu	44	27%
získavame sexuálne skúsenosti	15	9%

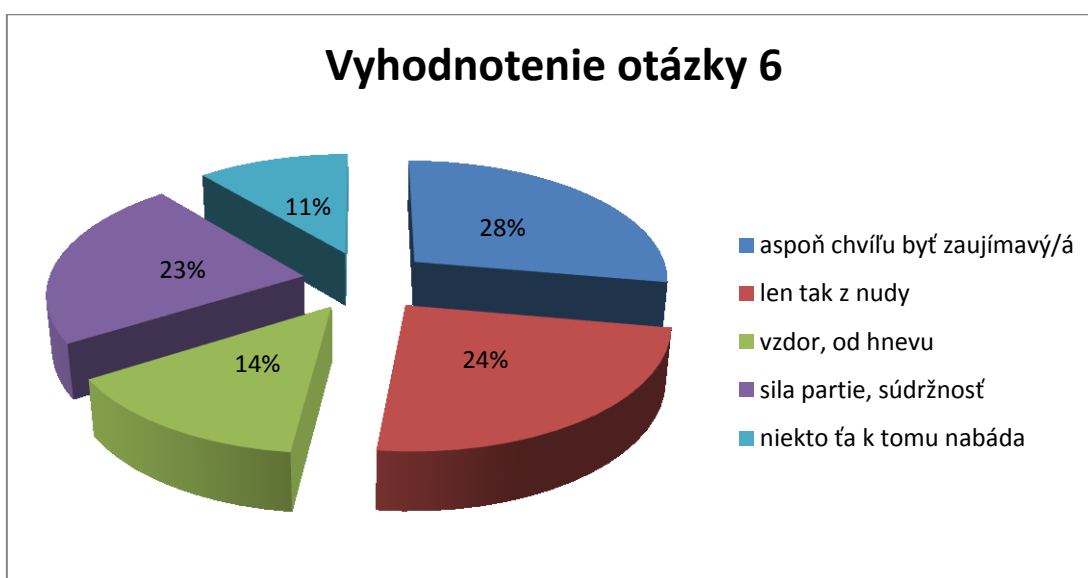
Graf 7 Vyhodnotenie otázky 5

Šokujúcich 45% percent, čo predstavuje takmer polovicu zúčastnených respondentov, sa vo voľnom čase trávenom s partiou uchýľuje najmä k fajčeniu. Zrejme sa tak činí poza školu, nakoľko túto možnosť označilo až 44 žiakov (27%). 14% žiakov potvrdilo konzumáciu alkoholu a 9% (15 žiakov) priznalo sexuálnu aktivitu. 5% žiakov priznalo, že majú dočinenia aj s krádežami. Vplyv partie na výskyt negatívnych javov medzi mládežou a neskoršou delikvenciou je evidentný.

Otázka 6: Vo vyššie uvedených odpovediach ste označovali, s akými činnosťami už máte skúsenosť. Fajčíte, pijete alkohol, sem-tam niečo ukradnete...čo vás k týmto skutkom privádza?

Tabuľka 8 Vyhodnotenie otázky 6

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
aspoň chvíľu byť zaujímavý/á	45	28%
len tak, z nudy	39	24%
vzdor, od hnevu	23	14%
sila partie, súdržnosť	37	23%
niekto ťa k tomu nabáda	18	11%

Graf 8 Vyhodnotenie otázky 6

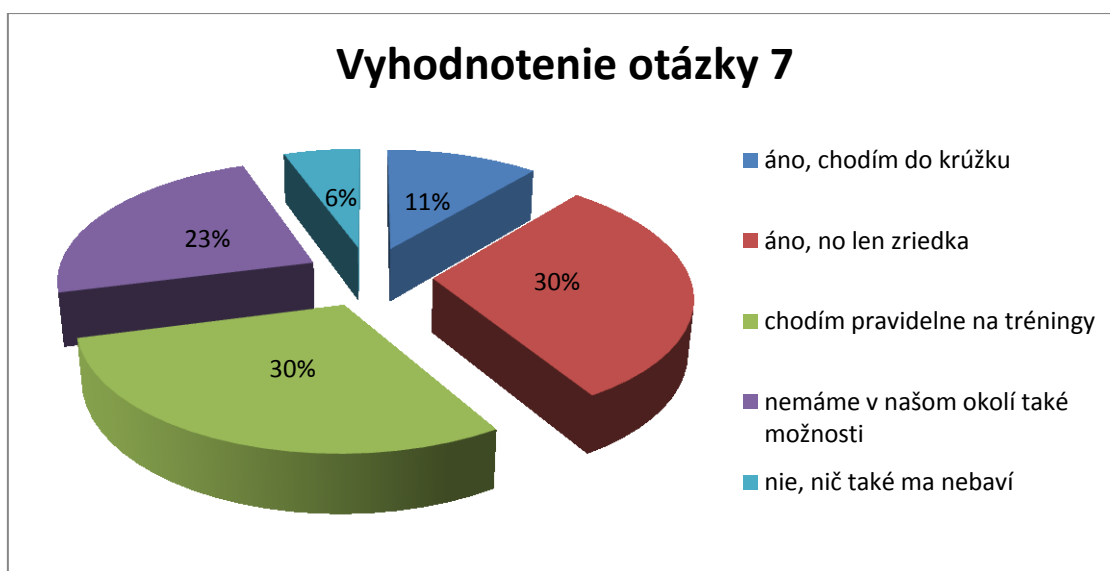
Je zjavné, najväčšie časti grafu tvoria možnosti „aspoň chvíľu byť zaujímavý/á“, 28% a 24% (39 žiakov) „len tak z nudy“. 23% žiakov tvrdí, že ide o súdržnosť, ktorá ich tlačí k delikvencii. 14% opýtaných označilo odpoveď „vzdor, od hnevu“ a 11% (18 žiakov) uviedlo, že ich k týmto skutkom tlačí iná osoba, prípadne sú ňou silno ovplyvnení.

Otázka 7: Zúčastňuješ sa nejakých krúžkov, prípadne, chodíš na nejaký šport?

Tabuľka 9 Vyhodnotenie otázky 7

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
áno, chodím do krúžku	18	11%
áno, no len zriedka	49	30%
chodím pravidelne na tréningy	48	29%
nemáme v našom okolí také možnosti	38	24%
nie, nič také ma nebaví	9	6%

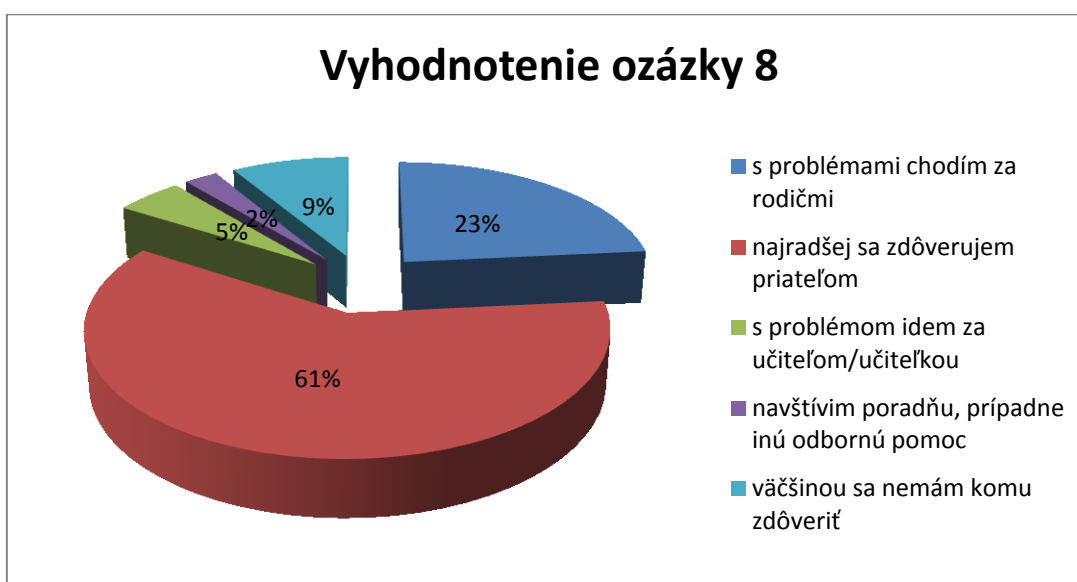
Graf 9 Vyhodnotenie otázky 7

Najväčšiu časť tvorí odpoveď „chodím pravidelne na tréningy“, 30% , čo je 48 opýtaných, Rovnakú časť, 30%, tvoria žiaci, ktorí odpovedali, že navštevujú krúžky, prípadne športové tréningy, ale iba niekedy. 23% žiakov označilo odpoveď, že nemajú vo svojom okolí dostatočné množstvo, prípadne žiadne možnosti využitia voľného času. Do krúžku chodí 11% zúčastnených žiakov a 6% žiakov sa vyjadrilo negatívne o navštevovaní krúžkov a náklonnosti k športom.

Otázka 8: V prípade, že by si sa dostal do problému, alebo o niekom s problémom vieš, máš sa s kým poradiť, porozprávať?

Tabuľka 10 Vyhodnotenie otázky 8

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
s problémami chodím za rodičmi	38	23%
najradšej sa zdôverujem priateľom	98	60%
s problémom idem za učiteľom/učiteľkou	8	5%
navštívim poradňu, prípadne inú odbornú pomoc	4	3%
väčšinou sa nemám komu zdôveriť	14	9%

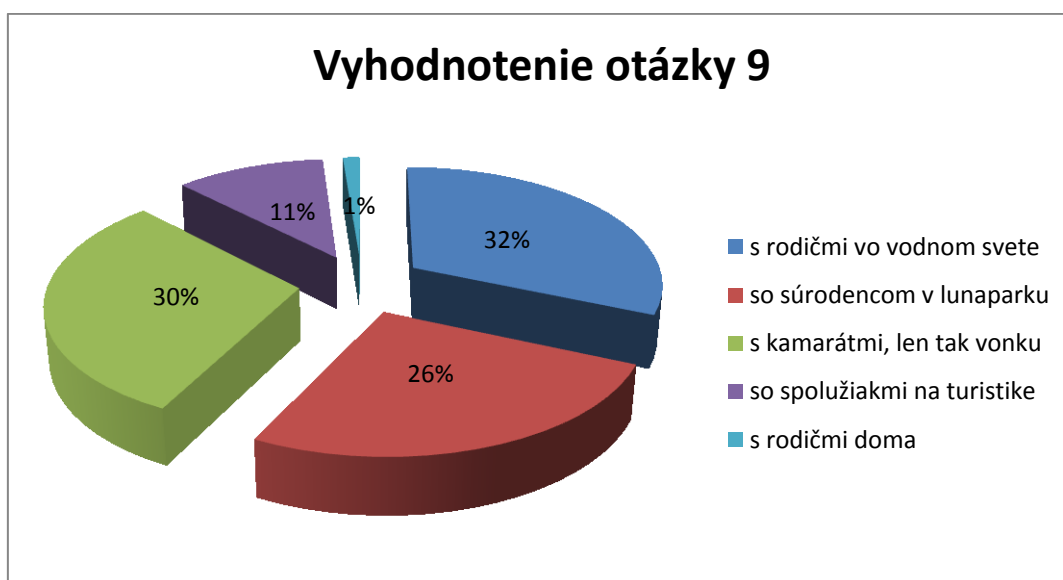
Graf 10 Vyhodnotenie otázky 8

Až 61% žiakov sa pri probléme zdôveruje svojím priateľom. 38 žiakov, čo je 23%, uviedlo, že s problémami chodia za rodičmi. 9% žiakov potvrdilo, že ak majú problém, nemajú sa komu zdôveriť. 5% žiakov zájde s problémom za pedagógom a 2% žiakov využívajú poradňu, prípadne inú odbornú pomoc.

Otázka 9: Ako by si najradšej strávil voľný deň?

Tabuľka 11 Vyhodnotenie otázky 9

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
s rodičmi vo vodnom svete	51	32%
so súrodencom v lunaparku	42	26%
s kamarátmi, len tak vonku	49	30%
so spolužiakmi na turistike	18	11%
s rodičmi doma	2	1%

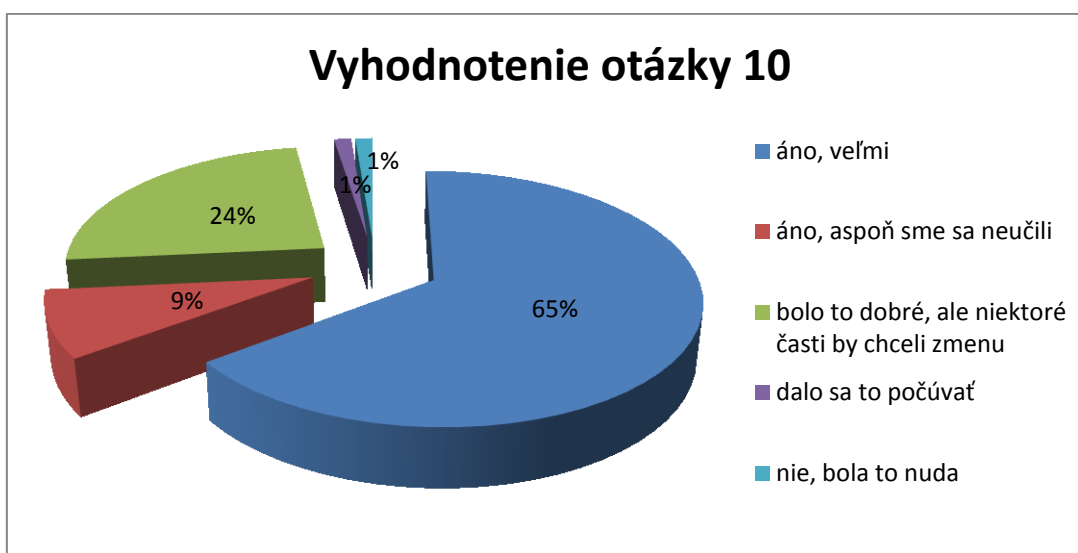
Graf 11 Vyhodnotenie otázky 9

Touto otázkou sme sledovali záujem detí tráviť voľný čas podľa svojich predstáv. Najväčšia časť respondentov prejavila záujem o výlet s rodičmi do vodného sveta. Najväčšie percento, 32% žiakov označilo túto možnosť, čo je úplným kontrastom 1%, kde iba 2 žiaci označili odpoveď, že chcú stráviť voľný deň s rodičmi doma. Z toho môžeme vyvodiť, že spoločnosť rodičov deťom neprekáža, len im musia vytvoriť vhodný program, ktorý by ich zaujal a cítili sa príjemne. 30% by najradšej strávilo deň s kamarátmi, len tak vonku a 26% detí vybralo možnosť stráviť deň so súrodencom v lunaparku. 11% žiakov by si najradšej vyšlo na túru so spolužiakmi.

Otázka 10: Páčil sa Ti program „Správaj sa normálne“?

Tabuľka 12 Vyhodnotenie otázky 10

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
áno, veľmi	105	65%
áno, aspoň sme sa naučili	14	9%
bolo to dobré, ale niektoré časti by chceli zmenu	39	24%
dalo sa to počúvať	2	1%
nie, bola to nuda	2	1%

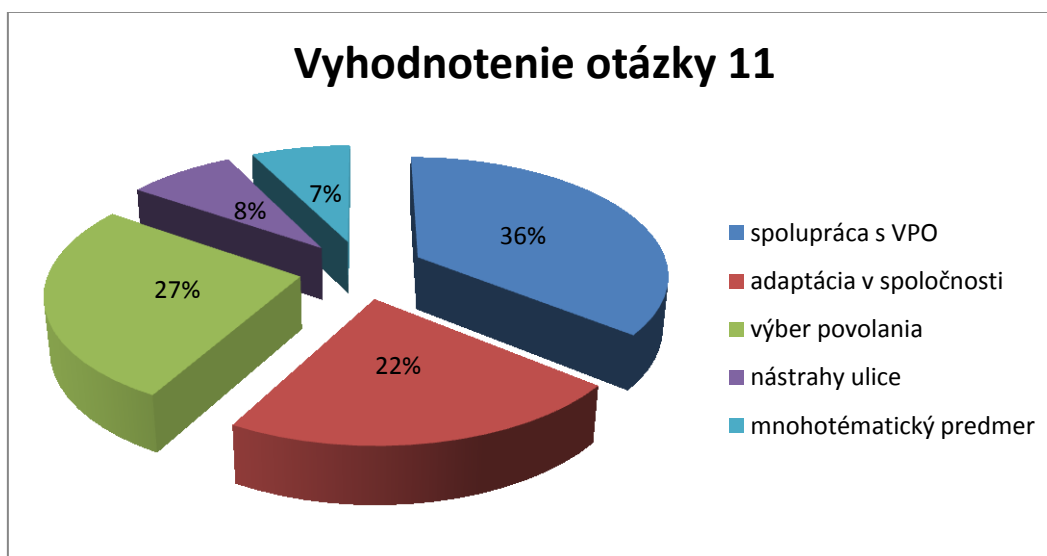
Graf 12 Vyhodnotenie otázky 10

Z grafického znázornenia je zrejmé, že žiakom sa program vo väčšine páčil. Nadpolovičná väčšina, 65% odpovedala, že sa im program veľmi páčil. 24% žiakov by v projekte urobili isté zmeny v niektorých častiach, ktoré ich nezaujali tak, ako ostatné. 9% žiakov uvítalo tento program ako príjemne strávený deň bez vyučovania. Iba 1% žiakov sa vyjadrilo o projekte, že sa to dalo počúvať a 1%, čo sú 2 žiaci, že sa im projekt nepáčil.

Otázka 11: Aký predmet by si z uvedených zaradil do výučby?

Tabuľka 13 Vyhodnotenie otázky 11

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
spolupráca s verejnoprospešnými orgánmi /polícia, požiarnici, záchranná služba a pod./	58	36%
adaptácia v spoločnosti /ako zapadnúť do kolektívu, ako spolupracovať a pod./	36	22%
výber povolania /ako si vybrať najvhodnejšie povolanie do života/	43	27%
nástrahy ulice /ako sa najlepšie vyhnúť delikvencii a trestným činom/	13	8%
mnohotématický /každú hodinu preberať vopred zvolenú problematiku/	12	7%

Graf 13 Vyhodnotenie otázky 11

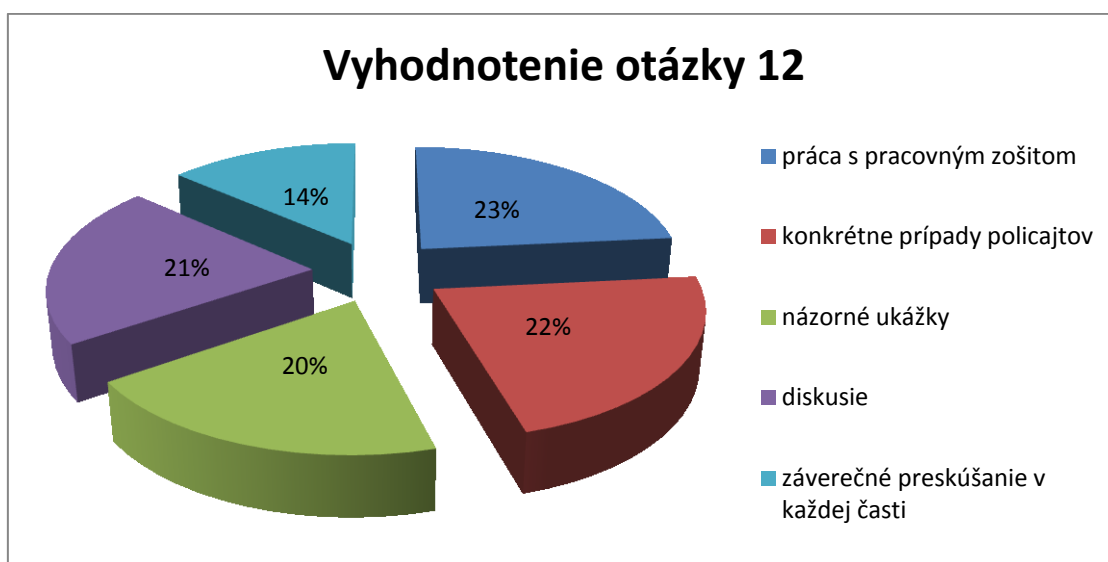
Na základe získaných odpovedí na danú otázku síce nebude najžiadanejší predmet zaradený do výučby, ale mohli sme sa aspoň prostredníctvom zvolených odpovedí priblížiť k mysleniu žiakov a ozrejmiť si tak ich záujmy. Chceli sme tak načrtnúť, čomu by sa mohli žiaci venovať. 36% žiakov by uvítali predmet, na ktorom by sa stretávali so zložkami

Policajného zboru, členmi posádky záchranej služby, alebo požiarnikmi a podobne. 27% respondentov si zvolilo predmet, kde by si mohli zväčšiť obzory o povolaniach, ktoré by mohli v budúcnosti vykonávať. 22% si vybralo predmet, na ktorom by sa riešila problematika adaptácie v spoločnosti. Predmet, kde by sa žiaci mohli dozvedieť viac o nástrahách, ktoré na nich číhajú v každodennom živote a ktorým sa majú vyhnúť, ako konať v problémových situáciách a vyhnúť sa problémovým partiami si vybralo 8% žiakov a 6% (12 žiakov) by najradšej na vybranom predmete riešilo rôzne problematiky z rôznych oblastí.

Otázka 12: Ktorá časť sa Ti najviac páčila, najviac Ťa oslovila?

Tabuľka 14 Vyhodnotenie otázky 12

Sledovaný ukazovateľ	Respondenti	% vyjadrenie
práca s pracovným zošitom	38	23%
konkrétne prípady policajtov	36	22%
názorné ukážky	32	20%
diskusie	34	21%
záverečné preskúšanie v každej časti	22	14%

Graf 14 Vyhodnotenie otázky 12

Už samotný graf nám môže napovedať, že odpovede respondentov sú takmer vyrovnané. Otázku sme zámerne kládli subjektívne ku kladnému hodnoteniu. Chceme zistiť, ktorá časť projektu pôsobila na žiakov najefektívnejšie a ktoré časti je potrebné pozmeniť, prípadne vymeniť. 23% žiakov najviac oslovila práca s pracovný zošitom. 22% žiakov zaujali konkrétne prípady policajtov a 21% žiakov sa tešilo najmä na diskusie v každej časti. Pre 20% žiakov boli najzaujímavejšie názorné ukážky policajtov 14% , čiže 22 žiakom sa páčili skúšky správnosti na záver každého pracovného listu pracovného zošita.

Interpretácia výsledkov

V prvej časti dotazníku sme kládli práve otázky, ktoré sa vzťahujú na informácie o prostredí, v ktorom dieťa žije a formuje svoju osobnosť. Cieľom bolo zistiť, do akej miery ovplyvňuje domáca oblasť myslenie a vývin dieťaťa. V prvej otázke sme sa pýtali v akých rodinných pomeroch žiaci žijú.

Otázka č.1: Ako žiješ v rodine? Najpočetnejšia skupina predstavuje 88%, čo je 143 žiakov žije v kompletnej rodine s otcom a matkou. 9% žiakov odpovedalo, že žijú iba s mamou 1% respondentov, čo predstavuje 2 žiakov, uviedlo, že žije iba s otcom. 1% žiakov žije so starými rodičmi a iba jeden žiak je z iných pomerov ako rodinných.

Otázka 2: Dostáva sa Ti všetkého po čom túžiš? Najčastejšou odpoveďou však bola odpoveď „nie, kúpia mi len to, čo uznajú za vhodné“, odpovedalo tak 34% žiakov. 25% žiakov odpovedalo, že dostávajú peniaze a keď si našetria, môžu si splniť po čom túžia. Zhodná časť, 14% žiakov odpovedali, že im rodičia kúpia všetko a taktiež 14% odpovedalo, že na veci, po ktorých túžia, rodičia zväčša nemajú peniaze. Najmenšia časť žiakov odpovedala, že rodičia im kúpia iba najpotrebnejšie a najnutnejšie veci.

Otázka 3: Kontrolujú rodičia ako tráviš voľný čas? Najväčšia časť žiakov, 36%, uvádza, že ich rodičia často kontrolujú. Možnosť „áno, pýtajú sa, no ďalej to neskúmajú“, označilo 23% žiakov. 22% respondentov uviedlo, že ich rodičia kontrolujú iba občas a 13%, že ich nekontrolujú vôbec. Iba 6% žiakov, informuje o trávení voľného času iniciatívne samo.

V druhej časti dotazníku sme sa venovali predovšetkým prostredia a oblastí, kde sa mládež najčastejšie môže stretnúť s alkoholom, návykovými látkami, delikvenciou, či trestnou činnosťou. Chceme sa tak priblížiť k činnostiam, a tráveniu voľného času žiaka, ktoré ovplyvňujú jeho konanie a môžu ho podnecovať k delikvencii až k páchaniu trestnej činnosti.

V **otázke č.4** sme sa pýtali žiakov „Čo najradšej robíš vo voľnom čase?“ Z tejto otázky sme vyvodili **hypotézu č.1: Predpokladáme, že mládež trávi voľný čas vo väčšine s priateľmi.** Iba 5% žiakov uviedlo, že sa vo svojom voľnom čase nudia. 13%, čo predstavuje 21 žiakov, svoje voľno trávia pred televízorom a 22% pri počítači. 20% žiakov chodí von so spolužiakmi. 64 žiakov, 40%, uviedlo tiež možnosť „chodím von“, ale s partiou. Žiaci sú prevažne extroverti a často trávia voľný čas v partii, teda neformálnej skupine, komunikácia s formálnou skupinou je takmer o polovicu menšia.

Z vyššie uvedených vyhodnotení vyplýva, že mládež skutočne vo väčšine trávi voľný čas s partiou, teda s priateľmi. Len v menšej miere sa podieľali ostatné odpovede na grafickom znázornení. Hypotéza č.1 sa potvrdila.

V nasledovnej otázke sme predovšetkým chceli zistiť, odkiaľ pramení podnet na páchanie trestnej činnosti mládeže, prípadne ako sa rodia závislosti u týchto mladých žiakov.

Otázka 5: V partii najčastejšie... Až 45% percent, čo predstavuje takmer polovicu zúčastnených respondentov, sa vo voľnom čase trávenom s partiou uchýľuje najmä k fajčeniu. Zrejme sa tak činí poza školu, nakoľko túto možnosť označilo až 44 žiakov (27%). 14% žiakov potvrdilo konzumáciu alkoholu a 9% (15 žiakov) priznalo sexuálnu aktivitu. 5% žiakov priznalo, že majú dočinenia aj s krádežami. Vplyv partie na výskyt negatívnych javov medzi mládežou a neskoršou delikvenciou je evidentný.

Otázka 6: Vo vyššie uvedených odpovediach ste označovali, s akými činnosťami už máte skúsenosť. Fajčíte, pijete alkohol, sem-tam niečo ukradnete...čo vás k týmto skutkom privádza? Žiaci odpovedali nasledovne: „aspoň chvíľu byť zaujímavý/á“, túto možnosť označilo 28%. 24% (39 žiakov) označilo možnosť „len tak z nudy“. 23% žiakov tvrdí, že ide o súdržnosť, ktorá ich tlačí k delikvencii. 14% opýtaných označilo odpoveď „vzdor, od hnevu“ a 11% (18 žiakov) uviedlo, že ich k týmto skutkom tlačí iná osoba, prípadne sú ňou silno ovplyvnení.

Otázkami č. 7, 8, 9 sme chceli zistiť, čo najviac zaujíma a dokáže ovplyvniť žiakov natoľko, že sa vyhnú rizikovým skupinám, v ktorých dochádza často práve k výtržnostiam, k požívaniu alkoholu a návykových látok.

Otázka 7: Zúčastňuješ sa nejakých krúžkov, prípadne, chodíš na nejaký šport? Najväčšiu časť tvorí odpoveď „chodím pravidelne na tréningy“, 30% , čo je 48 opýtaných, Rovnakú časť, 30%, tvoria žiaci, ktorí odpovedali, že navštevujú krúžky, prípadne športové tréningy, ale iba niekedy. 23% žiakov označilo odpoveď, že nemajú vo svojom okolí dostatočné množstvo, prípadne žiadne možnosti využitia voľného času. Do krúžku chodí 11% zúčastnených žiakov a 6% žiakov sa vyjadrilo negatívne o navštevovaní krúžkov a náklonnosti k športom.

Otázka 8: V prípade, že by si sa dostal do problému, alebo o niekom s problémom vieš, máš sa s kým poradiť, porozprávať? Z tejto otázky sme vyvodili **hypotézu č.2: Predpokladáme, že v problémovej situácii nachádza dieťa oporu u priateľov.** Až 61% žiakov sa pri probléme zdôveruje svojim priateľom. 38 žiakov, čo je 23%, uviedlo, že

s problémami chodia za rodičmi. 9% žiakov potvrdilo, že ak majú problém, nemajú sa komu zdôveriť. 5% žiakov zájde s problémom za pedagógom a 2% žiakov využívajú poradňu, prípadne inú odbornú pomoc. **Z vyššie uvedených vyhodnotení vyplýva, že mládež skutočne v problémových situáciách skutočne vyhľadá práve priateľa, pomoc iného vyhľadajú len v menšej miere, zriedka. Čiže hypotéza č.2 sa potvrdila.**

Otázka 9: Ako by si najradšej strávil voľný deň? Touto otázkou sme sledovali záujem detí tráviť voľný čas podľa svojich predstáv. Najväčšia časť respondentov prejavila záujem o výlet s rodičmi do vodného sveta. Najväčšie percento, 32% žiakov označilo túto možnosť, čo je úplným kontrastom 1%, kde iba 2 žiaci označili odpoveď, že chcú stráviť voľný deň s rodičmi doma. Z toho môžeme vyvodiť, že spoločnosť rodičov deťom neprekáža, len im musia vytvoriť vhodný program, ktorý by ich zaujal a cítili sa príjemne. 30% by najradšej strávilo deň s kamarátmi, len tak vonku a 26% detí vybralo možnosť stráviť deň so súrodencom v lunaparku. 11% žiakov by si najradšej vyšlo na túru so spolužiakmi.

Otázky č. 10, 11, 12 sa týkajú projektu, ktorý bol prezentovaný. Chceli sme tak zistiť aký zážitok a skúsenosť majú žiaci z organizovaných programov. Cieľom je zistiť, či má organizácia tohto a podobných programov aj v ďalších ročníkoch zmysel a nakoľko dokáže ovplyvňovať výchovu mládeže.

Otázka 10: Páčil sa Ti program „Správaj sa normálne“? Touto otázkou sme sledovali záujem detí tráviť voľný čas podľa svojich predstáv. Najväčšia časť respondentov prejavila záujem o výlet s rodičmi do vodného sveta. Najväčšie percento, 32% žiakov označilo túto možnosť, čo je úplným kontrastom 1%, kde iba 2 žiaci označili odpoveď, že chcú stráviť voľný deň s rodičmi doma. Z toho môžeme vyvodiť, že spoločnosť rodičov deťom neprekáža, len im musia vytvoriť vhodný program, ktorý by ich zaujal a cítili sa príjemne. 30% by najradšej strávilo deň s kamarátmi, len tak vonku a 26% detí vybralo možnosť stráviť deň so súrodencom v lunaparku. 11% žiakov by si najradšej vyšlo na túru so spolužiakmi.

Otázka 11: Aký predmet by si z uvedených zaradil do výučby? Na základe získaných odpovedí na danú otázku síce nebude najžiadanejší predmet zaradený do výučby, ale mohli sme sa aspoň prostredníctvom zvolených odpovedí priblížiť k mysleniu žiakov a ozrejmiť si tak ich záujmy. Chceli sme tak načrtnúť, čomu by sa mohli žiaci venovať. 36% žiakov by uvítali predmet, na ktorom by sa stretávali so zložkami Policajného zboru, členmi posádky záchranej služby, alebo požiarnikmi a podobne. 27% respondentov si zvolilo

predmet, kde by si mohli zväčšiť obzory o povolaniach, ktoré by mohli v budúcnosti vykonávať. 22% si vybralo predmet, na ktorom by sa riešila problematika adaptácie v spoločnosti. Predmet, kde by sa žiaci mohli dozvedieť viac o nástrahách, ktoré na nich číhajú v každodennom živote a ktorým sa majú vyhnúť, ako konať v problémových situáciách a vyhnúť sa problémovým partiami si vybralo 8% žiakov a 6% (12 žiakov) by najradšej na vybranom predmete riešilo rôzne problematiky z rôznych oblastí.

Otázka 12: Ktorá časť sa Ti najviac páčila, najviac Ťa oslovila? Chceme zistiť, ktorá časť projektu pôsobila na žiakov najefektívnejšie a ktoré časti je potrebné pozmeniť, prípadne vymeniť. 23% žiakov najviac oslovila práca s pracovný zošitom. 22% žiakov zaujali konkrétne prípady policajtov a 21% žiakov sa tešilo najmä na diskusie v každej časti. Pre 20% žiakov boli najzaujímavejšie názorné ukážky policajtov 14% , čiže 22 žiakom sa páčili skúšky správnosti na záver každého pracovného listu pracovného zošita.

Kriminalita je jedným z najzávažnejších celosvetových problémov. Zasahuje do sociálnej, bezpečnostnej, ekonomickej, kultúrnej i politickej sféry života celej našej spoločnosti. Je preto potrebné urobiť všetky možné opatrenia na zabránenie jej rastu. Potvrďuje sa, že aj v tejto oblasti platí osvedčené – že práve prevencia je najpodstatnejšia a najefektívnejšia.

Je potešujúce, že práve kultúra, ktorá disponuje mocnými nástrojmi na kultivovanie ľudských vzťahov, sa zapája do úloh zameraných proti negatívnym spoločenským javom, medzi ktorými veľa priestoru zaberá kriminalita. Medzi negatívne protispoločenské javy patrí kriminalita. V súvislosti s potláčaním kriminality je potrebné venovať zvýšenú pozornosť najmä protispoločenskej činnosti mládeže. Veľký záujem o výchovu a ochranu mládeže podnecuje stúpajúca kriminalita tejto sociálnej skupiny, osobitne páchanie trestných činov. Mladiství páchajú trestné činy proti majetku zväčša v skupinách. Najčastejšie krádeže vlámaním, krádeže motorového vozidla a vecí z automobilov. Čo je smutné, často uvádzajú, že tak konajú zo žartu, na skúšku, zo stávky, no ani tak nemožno uprieť, že páchajú trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti, trestné činy lúpeže, proti zdraviu a rasovo motivovanú kriminalitu.

Dieťa sa vekom mení a formuje svoje myslenie a cítenie. Rodičia sú väčšinou najbližšími osobami, ktorí sa v živote dieťaťa vyskytujú najčastejšie. Práve rodičia môžu najväčšou mierou ovplyvňovať konanie dieťaťa. Obvykle, ak dieťa vyrastá v bezproblémovej rodine a vo vhodnom prostredí, nie je dôvod na znepokojenie, avšak nástrahy dnešnej spoločnosti sú zo dňa na deň desivejšie.

Záver

Výchova mladej generácie, predovšetkým výchova detí, a jej prípravy na život a prácu patrí medzi základné úlohy politického, sociálneho a kultúrneho rozvoja každej vyspelej spoločnosti. Určitá skupina maloletých sa správa v rozpore s morálkou a normami spoločnosti, pričom väčšia časť tejto skupiny si neuvedomuje objektívne túto skutočnosť. Jedným z nežiaducich javov je i delikvencia maloletých. Ide o negatívny jav, charakterizovaný porušovaním právneho poriadku, ktorého sa odpúšťajú deti čoraz v skoršom veku. Tejto problematike sme sa venovali v teoretickej časti našej práce. Tu sme ozrejmili základné pojmy súvisiace s vývinom dieťaťa. Jednotlivé etapy vývoja sme v stručnosti popísali. Pozornosť sme venovali prostrediu, v ktorom dieťa vyrastá, trávi tu najväčšiu časť svojho života. Ide o priestor, kde sa dochádza k jeho výchove a formovaniu jeho základných osobnostných črt. Dlhodobý výskum realizovaný v mnohých krajinách totiž ukázal napríklad na priamu súvislosť medzi výchovou v ranom detstve, neúspechmi v škole a ťažkosťami mladých v zamestnaní a vývinom ich „kriminálnej kariéry“.

Kladíme dôležitosť predovšetkým na kompletnosť rodiny, na poctivú výchovu rodičov svojich potomkov a v neposlednom rade súčinnosť rodiny so školou a mimoškolskými aktivitami.

V teoretickej časti sme spracovali poznámky týkajúce sa delikvencie mládeže, najčastejšie formy páchania trestnej činnosti mládeže a jej prevencie. Tu sme sa sústredili predovšetkým na najúčinnjšiu, sociálnu prevenciu, ktorá pozostáva z primárnej, sekundárnej a terciárnej časti.

V siedmej kapitole teoretickej časti sme sa venovali predstaveniu činnosti policajných orgánov (Ministerstvo vnútra) v súčinnosti s Ministerstvom školstva. Konkretizovali sme prácu polície vykonanú v Nitrianskom kraji a tiež cieľové projekty plánované pre ďalšie obdobia. Konkrétne sme predstavili projekt „Správaj sa normálne“, ktorý sme v samostatnej časti v stručnosti popísali, nakoľko, sme chceli nadviazať touto časťou na prieskum, ktorý s projektom úzko súvisí.

V empirickej časti sme sústredili pozornosť na výsledky získané z dotazníkov, ktoré sme rozdali žiakom vybraných základných škôl. V prvej časti dotazníku, sme sa venovali prostrediu, v ktorom dieťa vyrastá, v ktorom sa najviac pohybuje a tým najviac ovplyvňuje jeho vývinovú stránku. Z výsledkov môžeme zhodnotiť, deti žijú v úplných, usporiadaných

rodinách, so slušnými pomermi. Deti uvádzajú, že sa im poväčšine dostáva všetko, po čom túžia alebo si dokážu našetriť peniaze, na veci, po ktorých túžia. Zistili sme, že žiaci najradšej trávia svoj voľný čas so svojimi priateľmi, voľne vonku.

V druhej časti dotazníku sme nás zaujímalo predovšetkým, ako a kde sa mládež najčastejšie stretáva s delikvenciou a trestnou činnosťou. Z odpovedí na nami kladené otázky môžeme dedukovať, že ide predovšetkým o spoločnosť, v ktorej sa dieťa pohybuje, kde dieťa môže byť najväčšou mierou ovplyvnené vo výchove a v správaní. Práve partia, v ktorej sa dieťa pohybuje, môže často participovať na vykonávaní niektorých činov. Žiaci označili vo veľkej miere práve možnosť odpovede, z nudy, aby boli zaujímaví, na otázku čo ich vedie k „vyčíňaniu“.

V tretej časti dotazníku sme otázky kládli do oblasti, aby sme zistili, čo žiakov zaujíma viac, ako „ničnerobenie“ a z nudy konané zlo. Je zrejmé, že ak mládeži nevytvoríme program a deti nemajú náplň, „vymýšľajú“. Neskôr sa uchýľujú k fajčeniu, požívaniu alkoholu a iným návykovým látkam, toto všetko predchádza delikvencii a následnej páchanej trestnej činnosti. Z odpovedí môžeme zhodnotiť záujem žiakov o krúžky a športy, avšak uvádzajú, že ich nie je dostatok, prípadne, nemajú dostatočné možnosti. Taktiež sme zistili, že ak je deťom vytvorený zaujímavý program, môže byť aj s rodičmi, či súrodencami, nemajú čas a príležitosť venovať sa nekalým činnostiam spojenými s trestnou činnosťou.

V poslednej časti dotazníku sme zisťovali postrehy a názory žiakov na projekt „Správaj sa normálne“. Zo zisteného nám vyplýva, že takéto a podobné projekty majú svoj význam a sú stále zaujímavejšie pre dnešnú mládež. Páči sa im praktická činnosť formou pracovného zošita a taktiež priama účasť pracovníkov policajného zboru na týchto prednáškach. V rámci diskusií sa deti môžu porozprávať aj na témy, s ktorými sa nemajú na koho obrátiť v čase potreby. Je potrebné venovať sa deťom vo väčšine voľného času, vytvárať im program a priestor na realizáciu. Taktiež komunikovať o možných alebo už existujúcich problémoch. V prípade zistenia akýchkoľvek náznakov porúch správania, kontaktovať odbornú pomoc a najdôležitejšou formou tohto boja je prevencia. Neustály monitoring nad činnosťou mládeže nám pomôže pružnejšie reagovať na ich výkyvne konanie, prípadne nám signalizuje neprimerané správanie konkrétneho jedinca, čo môže byť následkom závislostí. Mládež potrebuje neustálu pozornosť a to najmä zo strany dospelých.

Na záver môžeme zhodnotiť, že problematiku trestnej činnosti mládeže a jej aspekty sme teoreticky spracovali a na základe výskumu sme vymedzili najefektívnejšia formy boja proti delikvencii mladej generácie, čím sme naplnili cieľ bakalárskej práce.

Náprava je síce zdĺhavá, ale možná. Buď sa dáme na priamy boj s kriminalitou mládeže za prispenia sociálnych kurátorov, preventistov, mestských policajtov, štátnej polície a psychológov na školách, alebo budeme pôsobiť nepriamo. Ide o zameranie sa na podporu rodín. Rodičia by mali s deťmi tráviť viac času. Deti, ktoré majú už v škole výrazné poruchy správania sa, by mali dostávať väčšiu pozornosť. Mali by sa im venovať psychológovia, špeciálni pedagógovia v dobrom úmysle odvrátiť ich z tejto nesprávnej cesty. Úlohou školy nie je iba vzdelávanie, v škole trávime desaťtisíce hodín a jej úlohou je aj výchova. Ak nie je výchova podchytená včas, zvykne prebiehať samospádom. Tak vychovávajú silnejší, pribojnejší a často agresívnejší, tých ostatných.

Použitá literatúra

1. BUBELÍNI, J.: Prevencia kriminality. Trnava : PZ AFG, 1998. ISBN neuvádza
2. ČAPUTOVÁ, Z. A KOL.: Týrané, zneužívané a zanedbávané deti. Bratislava : Jaspis, 2000, ISBN 8-85576-26-0
3. DUNOVSKÝ, J. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané deti. Praha : Grada Publishing, 1995, ISBN 80-7169-192-5
4. ĎURIČ, L.: Psychológia pre učiteľov. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977, ISBN neuvádza
5. GRÁC, J.: Vybrané kapitoly zo psychológie I. Trnava, 2.vydanie, 2001, ISBN 80-88774-73-X
6. HALCIN, J.: Aktuálne informácie z prevencie kriminality. VII. ročník, Bratislava, 2007, ISBN neuvádza
7. HAMAROVÁ, J.: Výchova v rodine, Bratislava : Smena, 1986, ISBN neuvádza
8. HUPKOVÁ, I.: Sociálna prevencia. Bratislava : Národné osvetové centrum, 2006, ISSN 1336-9679
9. HUPKOVÁ, I.: Kultúra a primárna prevencia závislostí. Bratislava : Národné osvetové centrum, 2006, ISBN neuvádza
10. KLINDOVÁ, L.: Vývinová psychológia. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, ISBN neuvádza
11. ROHÁČ, J.: Prevencia kriminality – vecné a metodické problémy. Prešov : Manacon, 1994, ISBN 80-85668-07-6
12. SUCHÝ, O.: Mládež a kriminalita. Praha : Melantrich, 1972, ISBN neuvádza
13. SEMRÁD, J.: Mládež a sociálně negativní chování z hlediska prevence bezpečnostních služeb, PA ČR, Praha 1996
14. MATOUŠEK, O.: Mládež a delikvence. Praha : Portál, 1998, ISBN neuvádza
15. SEJČOVÁ, L.: Negatívne spoločenské javy v súvislosti s mládežou. In: Slovensko a deti '99. Bratislava, Slov. výbor UNICEF, 1999, s. 98 - 111
16. STRIEŽENEC, Š.: Úvod do sociálnej práce. II. vydanie, Trnava : Tripsoft, 2001
17. ŠKODÁČEK, I.: Toxikománia detí a mladistvých na Slovensku. Bratislava : SAP, 1999. ISBN neuvádza

Internetové stránky

1. <http://www.drogy.sk>
2. <http://www.infodrogy.sk>
3. <https://portal.gov.sk>
4. <http://www.vop.gov.sk>
5. <http://www.prevencianeza.sk>
6. <http://www.prevenicia.deti.szm.com>

Prílohy

Príloha A

Pracovný zošit projektu „Správaj sa normálne“

Príloha B
Dotazník

Milý chlapec, milé dievča,

tento dotazník je anonymný (bez udania mena a priezviska) a bude použitý k výskumu. Prosíme, aby si slobodne a otvorene odpovedal/a na otázky v dotazníku. Dotazník vyplň zakrúžkovaním jednej odpovede, ktorá je pre Teba vhodná, prípadne, s ktorou sa najviac stotožňuješ.

Pohlavie: a) chlapec
               b) dievča

Vek: a) 10 – 12 rokov
       b) 13 - 15
       c) 15 a viac

1. Ako žiješ v rodine?
  - a) s mamou a otcom
  - b) len s mamou
  - c) len s otcom
  - d) so starými rodičmi
  - e) iné (detský domov)

2. Dostáva sa Ti všetkého po čom túžiš?
  - a) áno, rodičia mi kúpia všetko
  - b) nie, kúpia mi len to, čo uznajú za vhodné
  - c) kúpia mi len potrebné, nevyhnutné veci
  - d) na veci, po ktorých túžim, nemajú peniaze
  - e) dostávam peniaze, keď si našetrím, môžem si želanie splniť

3. Kontrolujú rodičia ako tráviš voľný čas?
  - a) áno, veľmi často ma kontrolujú
  - b) občas
  - c) áno, pýtajú sa, no ďalej to neskúmajú
  - d) nepýtajú sa, sám/a ich informujem
  - e) nekontrolujú ma

4. Čo najradšej robíš vo voľnom čase?
- a) pozerám televízor
  - b) hrám sa na počítači
  - c) chodím von so spolužiakmi
  - d) chodím von s partiou
  - e) väčšinou sa nudím
5. V partii najčastejšie...
- a) fajčíme
  - b) pijeme alkohol
  - c) niečo ukradneme
  - d) ideme poza školu
  - e) získavame sexuálne skúsenosti
6. Vo vyššie uvedených odpovediach ste označovali, s akými činnosťami už máte skúsenosť. Fajčíte, pijete alkohol, sem-tam niečo ukradnete...čo vás k týmto skutkom privádza?
- a) aspoň chvíľu byť zaujímavý/á
  - b) len tak, z nudy
  - c) vzdor, od hnevu
  - d) sila partie, súdržnosť
  - e) niekto Ťa k tomu nabáda
7. Zúčastňuješ sa nejakých krúžkov, prípadne, chodíš na nejaký šport?
- a) áno, chodím do krúžku
  - b) áno, no len zriedka
  - c) chodím pravidelne na tréningy
  - d) nemáme v našom okolí také možnosti
  - e) nie, nič také ma nebaví
8. V prípade, že by si sa dostal do problému, alebo o niekom s problémom vieš, máš sa s kým poradiť, porozprávať?
- a) s problémami chodím za rodičmi

- b) najradšej sa zdôverujem priateľom
  - c) s problémom idem za učiteľom/učiteľkou
  - d) navštívim poradňu, prípadne inú odbornú pomoc
  - e) väčšinou sa nemám komu zdôveriť
- 9 Ako by si najradšej strávil voľný deň?
- a) s rodičmi vo vodnom svete
  - b) so súrodencom v lunaparku
  - c) s kamarátmi, len tak vonku
  - d) so spolužiakmi na turistike
  - e) s rodičmi doma
10. Páčil sa Ti program „Správaj sa normálne“?
- a) áno, veľmi
  - b) áno, aspoň sme sa naučili
  - c) bolo to dobré, ale niektoré časti by chceli zmenu
  - d) dalo sa to počúvať
  - e) nie, bola to nuda
11. Aký predmet by si z uvedených zaradil do výučby?
- a) spolupráca s verejnoprospešnými orgánmi (polícia, požiarnici, záchranná služba...)
  - b) adaptácia v spoločnosti (ako zapadnúť do kolektívu, ako spolupracovať a pod.)
  - c) výber povolania (ako si vybrať najvhodnejšie povolanie do života)
  - d) nástrahy ulice (ako sa najlepšie vyhnúť delikvencii a trestným činom)
  - e) mnohotematický (každú hodinu preberať vopred zvolenú problematiku)
12. Ktorá časť sa Ti najviac páčila, najviac Ťa oslovila?
- a) práca s pracovným zošitom
  - b) konkrétne prípady policajtov
  - c) názorné ukážky
  - d) diskusie
  - e) záverečné preskúšanie v každej časti